

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja **Gustav Pirc**, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 90 K, na $\frac{1}{2}$ strani 60 K, na $\frac{1}{3}$ strani 30 K, na $\frac{1}{4}$ strani 15 K in na $\frac{1}{12}$ strani 8 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg štev. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 18. V Ljubljani, 30. septembra 1913. Letnik XXX.

Obseg: Rahljanje zemlje z razstrelbo. — O sestavljanju in setvi travnih mešanic. — Nova pomoč našim kmetovalcem. — Poraba premalo zrelega ali nezrelega grozdja. — Prodajanje lesa iz gozda. — Ne zamudite jeseni gnojiti zlasti s Tomasovo žlindro. — Vprašanja in odgovori. — Kmetijske novice. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Priloga „Perutninar“: Kako priskrbimo perutnini potrebno toploto. — Bela roža. — Nekaj besed o pitanju klavne perutnine. — Naši petelini. — Domače kokoši. — Kako je treba ravnati, da nesejo kokoši tudi pozimi. — Hranjenje jajec v gospodinjstvu. — O vzreji mladih pur. — Perutninarske vesti. — Uradne vesti perutninarskega odseka. — **Inserati.**

Rahljanje zemlje z razstrelbo.

Spisal M. Humek, dež. sad. učitelj.

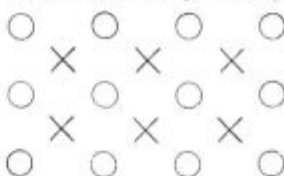
b) Drevesne jame.

Pri nas sadno drevje sadimo navadno na travnat svet in marsikdo že vsled tega ne mara kopati širokih jam, ker se mu smili ruša. Še več je pa sadjarjev, ki mislijo, da zadostuje za mlado sadno drevo kotanja, kamor komaj pomaše korenine. Še danes jih je veliko, ki nočejo verjeti, da zlasti mlado sadno drevje potrebuje za svoj razvoj rahle zemlje in da se le v taki povoljno razvijajo korenine in z njimi tudi ostali drevesni deli.

V nobeno drugo svrhu ni razstrelba zemlje tako pripravna, kakor ravno za napravo vzornih drevesnih jam. Če izkopljemo z lopato še tako veliko jamo, bodo korenine vendarle v kratkem času prišle do trdih sten, kjer se ustavijo, oziroma prav težko dalje prodirajo. Vse drugače je pri drevesni jami, ki jo naredimo z 2 patronama dinamona. Površje ostane skoraj neizpremenjeno (torej ne pride nič ruše v zlo), notranje plasti se pa čez meter na globoko in na par metrov na širjavo z neznansko silo zdrobe in vse križem premešajo. Učinek razstrelbe se ne jenja ob kaki steni, ampak sega v brezštevilih žilah daleč v okrožje. Skušnje zadnjih deset let so pokazale, da je drevesna rast na tako pripravljenem svetu za 100 in še več odstotkov boljša kakor pri drevju ob navadni, recimo pravilni seditvi. Da tako rahljanje spodnjih plasti tudi travi ni v kvar, ampak istotako v korist, ni dvoma.

Kdor torej hoče z razstrelbo pripraviti svet za nasad, mora najprej zakoličiti mesta, kjer bo drevje stalo. Nato naj na teh mestih navrtja zemljo, navpično kakih 60—70 cm globoko. Vse drugo delo je isto, kakor je opisano pri rigolanju. Ob navadnih razmerah čezincez zadostujeta za vsak naboj 2 patroni po 100 gramov. V prav trdi in težki zemlji bi vzeli 3 patrone, kar je pa vsekako veliko. Pozna jesen je najpripravnejši čas za to delo, ki se pa lahko vrši tudi pozimi in zgodaj spomladi. Ko se drevje sadi v razstreljeno zemljo, se naredi le tolike jame, da korenine lahko razprežemo na vse strani.

Koliko imamo starejših sadovnjakov, kjer drevje samo še životari in ne donša skoraj nobenih dohodkov! Korenine so prerasle vso rodno plast, ki je popolnoma izčrpana. Z globokejšimi, trdimi plastmi se pa ne morejo okoristiti. Tako drevje bi se brez dvoma nanovo poživilo, če bi med vrstami zemljo razstrelili v gotovih razdaljah od debel, na primer po naslednjih načrtih. Krožci pomenijo drevje, križci pa mesta za razstrelbo.

Razdalja drevja
6—7 metrov.

Razdalja drevja
8—10 metrov.

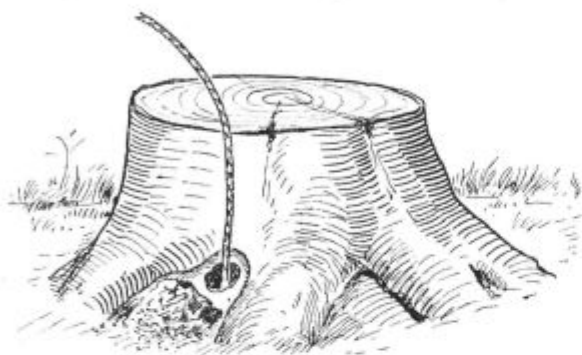
Če bi združili s takim razstreljevanjem še primerno gnojenje, bi bil uspeh gotovo nepričakovano

povoljen. Naboji s 100, kvečjemu do 150 g dinamona bi se morali polagati 1—1,20 m globoko v navpično zvrtno luknjo.

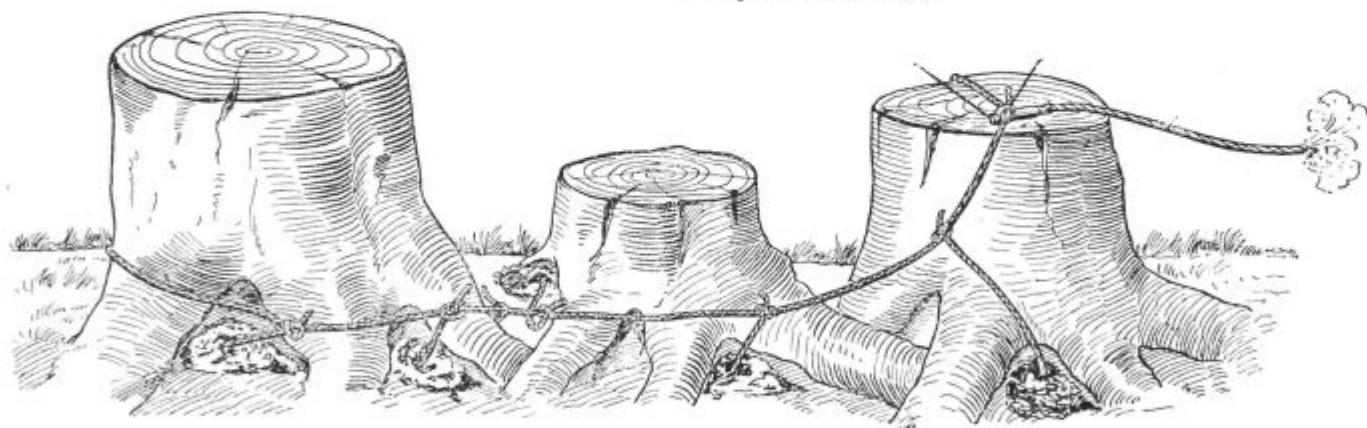
Isti uspeh bi dosegli v starejših vinogradih, kjer se je sicer zrigolana zemlja tekom dolgih let že usedla. Treba bi bilo po sredi med vrstami v globočini 1—1,20 m zemljo razstreliti, in sicer na vsaka 2—3 metre narazen. V ta namen bi zadostovalo za vsak naboj 50 gramov dinamona.

c) Odstranjevanje drevesnih parobkov (štorov, štrcljev).

Kdor je skušal, koliko truda in stroškov povzroča izkopavanje drevesnih parobkov, kjer se hoče gozdnat svet izpremeniti v kako drugo kulturo, ta bo šele

Podoba 113. Drevesni štor z enim nabojem.

Podob 114. Skupina drevesnih štorov z mnogimi naboji, ki bodo eksplodirali hkrati s pomočjo fulminatne užigalne vrvice.

vedel ceniti izstreljevanje z dinamonom. Ogromno delo, ki so se prej delavci mučili z njim cele mesece, sedaj lahko zvršimo v par dneh brez truda, precej ceneje in neprimerno bolje. Večji parobek se z ročnim izkopavanjem spravi iz zemlje šele z velikim in dolgotrajnim naporom, pa še tedaj le deloma, ker večina korenin ostane v zemlji. Parobek se izkoplje cel, in če ga hočemo rabiti za drva, je treba zopet precej sile, da ga razsekamo. Na mestu, kjer je stal, nastane razmeroma velika jama, ki se mora zaravnati, kar zopet povzroči gotove stroške. Dinamon izdere parobek iz zemlje v trenutku, popolnoma z vsemi koreninami vred, obenem ga pa raztrga v več kosov, zemljo pod njim in okrog njega na široko razrahlja in nastalo jamo zasuje.

Parobke, ki nimajo srčne korenine, in take, ki merijo od 30 kvečjemu do 60 cm v premeru, izstrelimo navadno z enim nabojem. V to svrhu se napravi s primernim orodjem (železnim drogom in kako prav majhno motičico) med dvema koreninama kot roka

močan rov noter do podsrede parobka. Ta rov se na koncu nekoliko razširi v primerno votlino. Sedaj se pa nabije, in sicer tako, da položimo v votlino v vodoravni legi najpraj 2 ali 3 neopremljene patrone, na te enega, ki je opremljen z užigalno kapico in vrvico, na vrh tega položimo pa še toliko neopremljenih patron, kolikor mislimo, da jih bo treba. Paziti moramo, da se posamezne patrone tesno prilegajo druga na drugo in da med nje ne pride prst ali blato. Sedaj najprej votlino prav previdno zatlačimo z drobno prstjo, istotako rov zapehamo kolikor mogoče trdno, vendar ne tako, da bi delali preveliko silo. Posebno se moramo strogo varovati, da ne udarjamo s kakim trdim predmetom v opremljeno patrono in užigalno vrvico (glej pod 113.).

Množina razstreliva se ravna razen po velikosti parobka tudi po vrsti lesa in po zemlji. Hrastov parobek v močni, ilovnati zemlji se gotovo drži trdneje, kakor jelov štor v kaki peščeni puhlici. Skušnja kmalu izuči, da znamo presoditi s precejšnjo gotovostjo, koliko razstreliva je treba vzeti v posameznih slučajih.

Za izstrelbo parobka v premeru do 50 cm izvečine zadostuje 3—5 patron po 100 g, za vsakih 10 cm prirastka na premeru moramo dodati 1—2 patroni.

Učinek eksplozije je pri izstrelbi parobka veliko nevarnejši kakor pri rigolanju zemlje, ker tu pri močnih nabojih srče večji in manjši kosi parobka visoko v zrak in padejo včasih na tla v precejšnji daljavi od strelišča.

Izkušnje so pokazale, da se je treba pri izstrelbi parobkov umekniti 120—150 metrov daleč. Če je več delavcev (ali gledalcev), naj se nikdar ne vstopijo v gruče, ampak naj se razkrope posamez na vse strani.

Močne, čez 60 cm debele štor, zlasti če imajo globoke srčne korenine in tiče v težki zemlji, izstreljamo z dvema, tremi, ali še več naboji. Seveda se morajo ti naboji razpočiti vsi naenkrat, ker edino tako je učinek popoln. Istočasno razstrelbo dosežemo pa le z električnim užigalom in s fulminatno užigalno vrvico. Popolnoma brezuspešno bi bilo, če bi poskušali z navadno užigalno vrvico doseči istočasno eksplozijo dveh ali še več nabojev. Eden bi se razpočil gotovo prej ko drugi, in pri odprtini, ki bi jo naredil, bi puhnili na dan naslednji streli, ne da bi količkaj učinkovali.

Za istočasno razstrelbo več nabojev pride v poštev za naše razmere edino le fulminatna vrvica, ki je bila omenjena že večkrat. Kakor že

povedano, je nje raba zelo preprosta, do skrajnosti varna in učinek absolutno zanesljiv.

Štor, ki ga nameravamo z več naboji izstreliti, podkopljemo z dveh, treh nasprotnih strani. Posamezne rove in dupline (podkope) zvršimo tako, kakor je bilo povedano že prej pri razstrelbi z enim nabojem. V vsako duplino položimo v vodoravni legi najprej dva, tri neopremljene patrone, potem pa enega opremljenega s fulminatno vrvico in na vrh dodenemo po potrebi še dva ali tri neopremljene. Nato podkope prav évrsto zapehamo s prstjo (najbolje z ilovico ali glino) s pomočjo močnih lesenih drog ov. Tu je izključena vsaka nevarnost, ker v nabojih ni užigalnih kapic in je treba samo paziti, da se fulminatna vrvica pri nabijanju ne poškoduje. Ko so vsi naboji gotovi, privežemo posamezne konce vrvic, ki gledajo iz podkopov, na drug skupen košček fulminatne vrvic, da pridejo tako vsi naboji med seboj v zvezo.

Končno vdenemo na poljubnem mestu fulminatnega omrežja užigalno kapico, ki je opremljena s kakih 80 cm dolgo navadno užigalno vrvico. Kako se kapica vdene, nam kaže podoba 114. Treba jo je namreč tesno zadržati na tistem koncu, kjer se nahaja razstrelna zmes. Če sedaj na prostem koncu zapalimo užigalno vrvico, ki je vdejana v kapico, imamo dovolj časa, da se umaknemo zadosti daleč. V trenutku, ko užigalna vrvica prigori do kapice, se razpočijo istočasno vsi naboji.

Na ta način lahko z enkratnim zažigom in z eno samo užigalno kapico istočasno sprožimo neomejeno število nabojev, ki so opremljeni in zvezani med seboj s fulminatno vrvico. Tako na primer prav lahko z istočasno eksplozijo izstrelimo po več štorov na enkrat, zlasti če stoje prav blizu drug pri drugem in so med seboj zvezani s svojimi koreninami (glej podobo 114.).

* * *

Vsa opisana dela in priprave za rahljanje zemlje itd. z varnostnim razstrelivom so sicer zelo preprosta in lahko umljiva, vendar je nujno priporočati, da se vsakdo v svoj lastni prid prej praktično izvežba, preden sam začne rabiti razstrelivo v naznačene svrhe. Zato prireja kmetijska družba po deželi enodnevne poučne tečaje, ki naj bi se jih udeleževali le gospodarji, ki nameravajo rabiti razstrelbo, in pa take osebe, ki bi proti plačilu zvrševale tozadevna dela. Poleg tega je pa pisec teh sestavkov vedno pripravljen pismeno ali v časopisju dajati potrebna pojasnila.

Zaradi popolnosti tega opisa naj navedemo še zakonska določila glede ravnanja z varnostnimi razstrelnimi snovmi.

Odredba notranjega, trgovskega, železniškega, kmetijskega in finančnega ministrstva, sporazumno z vojnim ministrstvom z dne 19. maja 1899. o ravnanju z varnostnimi razstrelnimi preparati, ki spadajo pod smodniški monopol.

§ 1. Predmet te odredbe tvorijo vsi tisti k smodniškemu monopolu spadajoči razstrelni preparati, ki se razpočijo le z močnim razstrelnim užigalom in pridejo vsled tega v promet z izrecno označbo „varnostni“ razstrelni preparati.

Kot močna razstrelna užigala pridejo v zmislu

prejšnjega odstavka v poštev razstrelne, užigalne kapice in električna užigala pri podkopih.

§ 2. Varnostne razstrelne preparate smejo prodajati razen dotičnih vojaških zavodov le koncesionirani založniki smodnika.

§ 3. Varnostni razstrelni preparati se morajo do rabe hraniti strogo ločeno od močnih razstrelnih užigal.

V to poklicani nadzorovalni organi morajo na to posebno paziti.

§ 4. Razpošiljanje varnostnih razstrelnih preparatov ni podvrženo za druge eksplozivne predmete veljavnim predpisom, razen omejitve, ki se pokaže iz § 3.

Vlagati (za razpošiljanje) se morajo ti predmeti v sode, zaboje ali kovinske posode.

§ 5. Shranjevanje se morajo tudi varnostna razstreliva v zanesljivo zaklenjenih shrambah. V ostalem je hranjenje podvrženo v § 3. omenjeni omejitvi.

§ 6. Zavitki, ki so v njih patrone s temi preparati, in tudi zunanje posode so zaznamovane. V ta namen imajo zavitki in posode plakate, ki kažejo, kakšne vrste je prepat, da je iz erarnega založništva in pa naslednjo opombo: „Za ta varnostni razstrelni prepat veljajo določbe ministrske odredbe z dne 19. maja 1899. (d. z. št. 96).“

Na vnanji posodi so plakti tako pritrjeni, da se morajo raztrgati, ko se posoda odpre.

§ 7. Prestopki te odredbe se kaznujejo, v kolikor niso kaznivi po zakonih vsled ministrske odredbe z dne 30. septembra 1857., drž. zak. št. 198., z denarno globo do 200 K ali z zaporom od 6 ur do 14 dni.

0 sestavljanju in setvi travnih mešanic.

(Po dr. T. vitezu Weinzierlu preložil in priredil inženir Jak. Turk.)
(Dalje.)

21. Pripomnje k zgledom mešanic (razpredelnica III.)

1. Z ozirom na trpežnost so travne deteljine dve- do triletna, menjalni travniki štiri- do šestletni, stalni travniki in pašniki najmanj desetletni.

2. V dotičnih zgledih mešanic se navaja porazdelba posameznih semenskih vrst le v površinskih odstotkih (v odstotkih čiste setve, Pv. ‰), množina posetve pa samo v kiloprocentih (Kilo ‰) na hektar, in to na podlagi povprečnih rabnosti semen, ki so navedene v posetveni razpredelnici.

Množina posetve v kilogramih za semena, ki se rabijo, se izračuni, če se kiloprocenti dele z vsakokratno rabnostjo semen.

3. V višjih in mrzlejših legah se ljujke izpuste in se uvažujejo v nadomestilo teh v večji meri odpornejše vrste, zlasti travniška bilnica, mačji rep in pasja trava. Za stalne travnike se moreta rabiti tudi trstna bilnica in svetlikasta trstika, zlasti za planinske travnike in na barskih tleh.

V onih goratih krajih, kjer pridelujejo krmo na samozasevnih ornica, in sicer samo z naravno zalednitvijo, kakor se to vrši vseskozi v naših planinskih deželah, je rabiti z uspehom za posetev mešanice za menjalne travnike. Take mešanice so se na mojo spodbudo že z uspehom poskusno sejale na mnogih krajih v Solnograški, Gornje-Avstrijski, Štajerski itd.

Nadaljevanje na 209. strani.

22. Zgledi večinoma preskušanih semenskih mešanic za razne zemljine in namene užitka (na hektar).

Št.	Semenška vrsta	Na sveži, lahki ilnati zemlji						Na mokri, težki ilnati ali pa glinasti zemlji						Na barskih tleh (obdelanem nižinskem ali planotnem barju)						Na pesčeninah						Št.										
		I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.		IX.		X.		XI.		XII.			XIII.		XIV.		XV.		XVI.			
		Travna dete- ljina s 30% doklado	Pv. Kilo %	Me- njalni travnik (ornica) v nižinah s 50% doklado	Pv. Kilo %	Stalni travnik s 70% doklado	Pv. Kilo %	Stalni pašnik s 100% doklado	Pv. Kilo %	Travna dete- ljina s 30% doklado	Pv. Kilo %	Me- njalni travnik s 60% doklado	Pv. Kilo %	Stalni travnik s 70% doklado	Pv. Kilo %	Stalni pašnik s 100% doklado	Pv. Kilo %	Travna dete- ljina s 30% doklado	Pv. Kilo %	Me- njalni travnik s 50% doklado	Pv. Kilo %	Stalni travnik s 70% doklado	Pv. Kilo %	Travna dete- ljina s 20% doklado	Pv. Kilo %		Me- njalni travnik s 50% doklado	Pv. Kilo %	Stalni travnik s 100% doklado	Pv. Kilo %	Stalni pašnik s 100% doklado (rman pod 50%)	Pv. Kilo %				
1	Domača detelja	60	1377	15	396	10	298	.	15	344	10	289	5	149	5	178	35	803	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1			
2	Bela "	.	.	2	26	2	29	10	177	.	.	.	2	29	.	.	.	.	.	5	74	10	170	30	311	.	.	.	.	.	.	2				
3	Švedska "	.	.	20	275	15	243	3	53	5	105	55	757	23	391	15	316	35	482	20	324	5	89	5	105	10	130	5	81	5	106	.	3			
4	Nokota .	.	.	.	.	.	.	5	73	5	87	.	.	.	.	.	.	.	.	10	126	5	63	5	87	.	.	.	.	.	.	4				
5	Ranjek .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	5			
6	Hmeljna lucerna	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	6			
7	Mačji rep .	10	200	18	423	8	216	10	313	15	300	15	378	5	135	5	157	10	200	15	352	10	270	15	461	5	96	10	235	10	313	.	7			
8	Travniška latovka .	.	.	.	.	10	148	10	173	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10	148	5	82	.	.	.	15	261	20	347	8		
9	Navadna "	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	5	85	5	99	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	9			
10	Pasji rep .	.	.	.	.	5	138	20	655	.	.	.	.	5	138	20	655	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10			
11	Šopulja .	.	.	.	.	.	.	.	.	10	137	5	72	10	173	.	.	.	.	.	.	.	5	72	10	173	.	.	.	.	.	.	11			
12	Svetikasta trstika	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	12			
13	Angleška ljuljka	.	.	10	639	.	.	.	15	1287	15	831	15	1030	10	726	10	858	5	277	10	640	.	.	5	429	20	1029	.	.	.	.	13			
14	Laška "	10	438	5	251	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	15	657	.	.	.	.	.	5	201	10	503	.	.	.	.	14			
15	Francoska pahovka	.	.	15	831	10	627	.	.	.	.	10	594	5	313	.	.	.	.	15	831	5	314	.	.	.	.	.	10	554	5	370	.	15		
16	Travniška bilnica	.	.	10	645	5	369	10	866	.	.	.	7	484	10	737	10	867	.	15	959	5	368	10	816	.	.	.	.	.	.	.	16			
17	Ovčja "	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	17			
18	Trdikasta ovčja bilnica	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	5	145	17		
19	Rdeča bilnica .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	5	140	18		
20	Trstna "	.	.	.	.	5	306	.	.	.	.	.	.	10	612	.	.	.	.	.	.	.	10	252	10	281	.	.	10	223	.	.	5	147	19	
21	Pasja trava .	.	.	10	339	15	576	10	448	.	.	.	10	358	15	576	10	448	.	15	508	10	384	15	672	.	.	.	.	5	360	5	360	20		
22	Travniški lisičji rep	.	.	.	.	10	113	.	.	.	.	.	.	10	113	10	132	.	.	.	.	5	57	.	.	.	.	.	.	10	448	10	448	21		
23	Volnata medena trava	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	22		
24	Zlata pahovka .	.	.	.	.	10	89	5	52	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10	88	10	99	.	.	.	.	3	40	.	.	23		
25	Rosulja .	.	.	.	.	2	35	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10	78	10	104	.	24	
26	Pokončna stoklasa	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	40	5	100	25	
27	Gola "	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	20	1220	20	1620	10	810	26
28	Rman .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	5	54	28	

*) Močvirna nokota.

4. Pri napravi posebnih travnikov za namakanje ali pa na zemljiščih, ki se dajo namakati, je dati v mešanicah prednost zlasti travniškemu lisičjemu repu (do 25 in 30 odstotkov čiste setve).

5. Po naših izkušnjah pri poskusih na galiških barskih poskušališčih se morejo travne mešanice z uspehom sejati tudi na visočinskem barju, ki šota še ni odstranjena z njega. Treba se je seveda tu zadovoljiti z malovrednimi travami, kakor sta n. pr. medena trava in svetlikasta trstika; toda presenetljivo je, da uspevajo v pravi zmesi s temi tudi boljše trave, kakor mačji rep, travniška latovka, pozna latovka (Poa serotina Ehrh.) in rdeča bilnica (zlasti njena velikocvetna oblika). Od detelj se tu poglavitno nokota vpoštevata.

Tudi na nižinskem barju^{*)} je izmed detelj predvsem upoštevati pravo navadno ali rožičkasto nokoto (*Lotus corniculatus* L.). V prikladnih mešanicah so tu prav zanesljive vse latovke, še zlasti pa pozna latovka (*Poa serotina* Ehrh.), in sicer na vlažnem ravno tako, kakor na nekoliko suhotnem barju. Prav tako dobro uspevajo tu bilnice po naslednjem redu: 1. *Festuca arundinacea* Schreb.; 2. *Festuca pratensis* Huds.; 3. *Festuca rubra* L. in *Festuca heterophylla* Lam. V nasprotju z navedbami v večini strokovnih spisov uspeva trsna bilnica (*Festuca arundinacea* Schreb.) naravnost izvrstno na dobro osušenem barju. Od ostalih trav zasluži vse uvaževanje zlasti zlata pahovka (*Trisetum flavescens* [L.] Beauv.), ki v suhotnih (gorkih) legah in še zlasti na planotnejšem barju vsepovsod prav dobro uspeva (je prikladna za pridelovanje semen); v poslednjem slučaju se hitro razširi po sosedstvu in prav dolgo trpi. Dalje so se na barskih tleh dobro obnesle naslednje trave, in sicer: pasja trava, mačji rep, francoska pahovka in svetlikasta trstika. *Alopecurus* (lisičji rep) izgine prav kmalu z barij, ki se ne namakajo z oroševanjem. Pasji rep (*Cynosurus crustatus*) je zelo nezanesljiv.

Na pokritem barju, če je krovna tvarina ilnata in ne leži čez 5 centimetrov na debelo, uspevajo po teh izkušnjah naravnost krasno vse detelje in trava. Na barju pa, ki je pokrito s peskom, naprava travnikov s posetvijo sploh ni umestna. Mnogo semena sploh ne izkale v pesku ali ga pa odnese veter s peskom vred.

22 odstavek je na 208 strani.

Nova pomoč našim kmetovalcem.

Splošno se čujejo pritožbe, da kmetovalec nima od truda in dela na svoji kmetiji nobenih koristi in kaj pičle, največkrat pa nobenih dohodkov.

Marsikdo prevzame od staršev zadolženo posestvo in jim mora dajati visok užitek. Stroškov ima torej dovolj, dohodkov pa nobenih. Ni čudno, če izgubi pogum. Vsakdo bi rad zvečal pridelke in doneske svoje posesti sploh, ali kako? Istotako bi rad izvedel, kako stoji njegovo posestvo, mu li donaša dohodkov ali izgubo. Kje naj dobi odgovor? Sam ne more najti odgovora, in kar tako tjavendan gospodariti se pravi drveti v pogubo. Točnih odgovorov in nasvetov moremo najti le, če svoje posestvo z vsemi njegovimi deli natančno poznamo. To je pa zopet mogoče edinole z vestnim opazovanjem in natančnim zapisovanjem vseh izdatkov in prejemkov.

^{*)} Za te podatke se mi je zahvaliti prijaznemu priobčilu c. kr. vladnega svetnika Julija Koppensa, ki vodi tozadevne setvene poskuse v Galiciji in je že zvršil številne večje travniške naprave na barskih tleh v raznih kronovinah ter o tem poročal v spisu „Künstliche Wiesen- und Grasmasskultur auf unbedecktem Moor“, Dunaj, 1900.

Pri c. kr. kmetijski družbi kranjski v Ljubljani se je osnoval lansko leto urad za kmetijsko knjigovodstvo, ki ima namen, pomagati udeležencem na ta način, da jim skuša napraviti knjigovodstvo prav lahko in breztrudno. Ni se bati, da bi ne mogli zvrševati navodil tega urada. Vse je kaj enostavno urejeno in je malo pisanja, ker se vsi računi zvrše v osrednjem uradu. Vsako leto se napravi popis vašega posestva z našo pomočjo in vsak teden še pošljete en zapisek tega, kar ste prejeli, oziroma izdali. To je vse in kaj lahko. V uradu se vodijo posebne knjige in ob koncu leta se vam natančno pove, ktere panoge vaše kmetije se izplačujejo in ktere ne. Pove se vam še marsikaj in se vam da nasvet, kaj bi kazalo ukreniti, kaj začeti in kaj opustiti. Kaka izprememba se pa more seveda zvršiti le tedaj, če se sami za to odločite. Proti nam nimate drugih obveznosti, kakor edino to, da nam o pravem času, natančno in popolnoma resnično poročate vse dogodke, ki se pri vas dogajajo in se kmetije tičejo.

Nekteri se bodo seveda na tihem vprašali: „O, ali ni to morebiti kaka past, da nam nalože še večjih davkov? Brez skrbi! Prvič so dohodki iz kmetij jako pičli in drugič je uradovanje naše popolnoma tajno. Le samo voditelj osrednjega knjigovodstvenega urada mora vedeti vse ravnotako dobro, kakor vi, mora pa v vsem ohraniti najstrožjo molčečnost. Kakor ste došedaj vse zaupali c. kr. kmetijski družbi kranjski, tako morate zaupati v dobrohotnost tega novega urada. Zato vas še enkrat pozivamo, da se poslužite ugodne prilike, ker, kakor že omenjeno, je naloga tega urada edinole delati v korist kmetijstva.

Pojasnjeno bodi, da udeleženci ne bodo imeli prav nobenih stroškov, ker jim c. kr. kmetijska družba povrne vse poštno stroške, ki nastanejo z dopisovanjem. Poleg tega se bodo dovolile udeležencem, ki bodo po naših nasvetih napravili kake izpremembe, tudi — primerne podpore.

Porabite torej ugodno priliko in prijavite se takoj z dopisnico, da ste voljni ravnati se po naših nasvetih in nam pošiljati vsak teden eno poročilo o prejemkih in izdatkih, bodisi da obstoje ti v denarju, blagu ali v čem drugem. Vsi nasveti se bodo dajali popolnoma brezplačno in bo vse uradovanje popolnoma tajno.

Ker začne osrednji urad za kmetijsko knjigovodstvo poslovati za prihodnje leto že 1. s januarjem 1914, je nujno potrebno, da se takoj priglasite, sicer bi moglo biti prepozno, ker bo voditelj tega urada vsakega udeleženca v najkrajšem času obiskal, da ga o vsem potrebnem pouči.

Nadejamo se obilne udeležbe, ker gre le za korist kmetijstva! Ta oklic velja le za kranjske kmetovalce.

Z vestnim zapisovanjem se naučimo pametno in varčno gospodariti, varčnost pa je vir blagostanja.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Poraba premalo zrelega ali nezrelega grozdja.

Če bo sedanje mrzlo, megleno in deževno vreme še dlje časa trajalo, potem je toliko kakor gotovo, da v mnogih krajih na Dolenjskem grozdje ne bo popolnoma

dozorelo, zlasti ne ono grozdje, ki se je razvilo po aprilem mrazu na mladikah iz stranskih očes (podočkov).

Najslabše zori seveda grozdje v nizkih, zapadnih legah in v težki, ilovnati zemlji, posebno pa še tam, kjer je toča ali peronospora trto poškodovala.

Vpraša se torej, kako naj v takem slučaju, ko grozdje neenako zori in premalo dozori, vinogradnik ravna, da iz njega pripravi užitno in stanovitno pijačo.

Odgovor na to vprašanje je legak: dodati je treba moštu tiste tvarine, ki je je ljubo solnce v grozdju premalo pridelalo, to je sladkorja (cukra). Pri tem je seveda treba upoštevati določila vinskega zakona. Ta zakon določa, da se sme za prodajo namenjeni mošt (ozir. vino) sladiti le z dovoljenjem politične oblasti (okr. glavarstva) in da se ne sme vino iz slajenega mošta prodajati pod imenom pristnega, naravnega vina, torej le pod imenom „vino“. Dalje se sme rabiti za slajenje mošta ali vina le najčistejši, t. zv. konsumni sladkor (sladkor v grudah ali kockah, kristalni sladkor ali pa beli kandis), in sicer le v toliki množini, kolikor dovoli politična oblast. Raztopiti se sme le v moštu, ne pa v vodi.

Za dovoljenje, da se sme mošt sladiti, lahko prosi vsak posamezen vinogradnik z nekolokovano prošnjo, in sicer naj to stori zadosti časa pred trgatvijo. V slučaju pa, če zadene kaka uima vso občino in ves okoliš, lahko županstvo ali pa kako kmetijsko društvo (kmetijska podružnica) prosi za sladilno dovoljenje. Tako postopanje je gotovo letos umestno, ko so vsi vinogradniki na Dolenjskem po slabih vremenskih razmerah več ali manj prizadeti. Sladilno dovoljenje za mošt velja do 30. novembra istega leta. Najpozneje do 15. decembra mora pa vsak vinogradnik, ki je mošt sladil, naznaniti pristojnemu glavarstvu (lahko po županstvu), koliko mošta je osladil in koliko in kakega sladkorja je pri tem porabil.

K tem zakonitim predpisom je treba tole opemnit. Zakon dovoljuje pod gotovimi pogoji sladiti tudi vino. Vendar je pa iz raznih vzrokov veliko bolj priporočljivo, da osladimo že mošt. Če sladimo mošt, tedaj pesni sladkor, ki se v moštu izpremeni v grozdnega, popolnoma pokipi. Pri tem se poleg alkohola, ki dela vino bolj stanovitno, razvijajo še druge snovi, ki dajejo vinu bolj prijeten in gladek okus. Tako vino se rado čisti, je bolj močno, polnejšega in gladkejšega okusa kakor neslajeno.

Kar je pa še bolj važno, je, da se sčasoma kislina pri takem močnejšem vinu samaodsebe zelo zmanjša, vsled česar dobi vino tudi bolj mil (manj kisel) okus.

Če sladimo šele vino, skoraj vse te ugodnosti odpadejo, nasprotno dobi vino neharmoničen okus, sladkor se v njem počasi razkaja in vino je vedno motno.

Koliko smemo sladkorja še dodati, o tem nas pouči politična oblast. Vendar ta določi le neko skrajno mejo (5 %), ki je ni vselej dobro vzeti. Koliko sladkorja naj vzamemo, o tem pouči najbolje moštna tehnična.

Zato bi ne smelo biti večjega vinogradnika brez moštne tehnice in toplomera. Oboje lahko dobi v zanesljivi kakovosti pri tvrdki H. Kappeller na Dunaju V., Franzensgasse 13, in sicer priporočam za naše razmere najbolj klosterneuburško mošno tehniko (Klosterneuburger Mostwage), ki kaže za vinogradnika zadosti natančno odstotke sladkorja v moštu. Mošt se mora tehtati seveda koj, ko se je grozdje zmastilo, ne šele potem, ko že kipi.

Če ima mošt samo 12 do 14 % sladkorja, je to premalo in ga je treba toliko osladiti, da se sladkor zviša vsaj na 15 do 16 %.

Več sladiti, tudi če bi bilo dovoljeno, navadno ne kaže in se ne izplača.

Pri slajenju mošta je treba vpoštevati tudi to, da je pesni sladkor, ki nam je za slajenje na razpolago, močnejši (slajši) od grozdnega, in sicer da po končanem kipenju 5 delov pesnega sladkorja toliko alkohola, kakor 6 delov grozdnega. Če torej hočemo sladkost mošta povzdigniti za 1 %, zadostuje, da mu dodenemo 833 g pesnega sladkorja na hektoliter.

Iz 833 gramov ($83\frac{1}{3}$ dg) pesnega sladkorja se razvije pri kipenju ravno toliko alkohola, kakor iz 1 kg grozdnega sladkorja, namreč 6 desetink litra. To pri odmeri sladkorja tudi lahko vpoštevamo.

Dobro dolenjsko vino vsebuje 9—10 % alkohola, mošt mora torej kazati 15—17 % sladkorja na klosterneuburški tehtnici. Če kaže manj, mu je treba za vsak manjkajoči odstotek dodati 893 g pesnega sladkorja na hektoliter.

Množino alkohola v vinu spravimo torej s pomočjo slajenja mošta na potrebno višino, dočim tega ne smemo storiti s pridatkom alkohola (špirta) v vino, ker tega vinski zakon ne dovoljuje.

Pesni sladkor ne kipi samodebe, ampak ga morajo šele kipele glivice (drože) preustrojiti v grozdni sladkor.

Zato moramo sladkor moštu dodati vselej že pred kipenjem, in sicer v moštni raztopini. Sladkor odtehtamo, stolčemo na drobne kose in ga v košu obesimo v kadico z moštom tako, da se hitreje raztopi (enako kakor topimo galico za škropljenje trt).

Še hitreje se sladkor topi v gorkem moštu.

Kadar imamo raztopimo pripravljeno, jo pomešamo v ostali mošt, bodisi v sod ali — če mošt kipi na tropu — v kad.

Pri tem naj ima ves mošt 12 do 14° R topline, da hitreje in pravilno pokipi.

Z ozirom na letošnjo slabo letino svetujem torej vinogradnikom naslednje:

1. Županstva, društva ali posamezniki naj takoj zaprosijo za sladilno dovoljenje pri okrajnih glavarstvih.
2. V trgatvi naj se odbere najprej najbolj zrelo grozdje.

Mošt iz njega stehtajte z mošno tehniko. Če ima 15 % sladkorja, ga ni treba sladiti, če ima pa manj, mu dodenite po prej izrečenih načelih toliko sladkorja, da doseže vsaj 15 do 16 % sladkorja.

3. Gnilo grozdje, ki je navadno najbolj zrelo, torej — vsaj v dobrih letih — najmanj kisel, je posebej odbrati. Zmelje naj se in takoj iztisne, potem pa napolni v močno zažveplan sod. Koj drugi dan, ko se je mošt učistil in blato v njem pleglo, naj se pretoči v drug, snažen sod in naj se pri tem dobro prezrača, da iz njega uide duh po žveplu. Blato se zavrže. Da se vpelje v takem, hudo žveplanem moštu kipenje, mu dodenite nekaj močno kipečega mošta iz zdravega grozdja ali pa mošta, ki kipi s čistimi drožami (1 do 2 l na 100 l).

Če je tudi mošt iz gnilega grozdja prekisel, to je, če kaže manj kakor 15 %, na klosterneuburški tehtnici, mu dodenite toliko sladkorja, da doseže vsaj 15 %.

Kdor nima tehnice, temu povem, da so lansko leto imeli mošti okoli 12—13 % sladkorja.

Zadostuje torej, da letošnjemu moštu dodenemo 2 do 3 kg sladkorja na 100 l mošta.

4. Iz nezrelega grozdja kaže pa najbolj pripravljeni domačo pijačo (petijot).

Najbolj pravilno jo napravimo takole.

Najprej zmeljemo — kakor že rečeno — zdravo, zrelo grozdje in ga kmalu iztisnemo.

Na trop od tega grozdja nalijemo koj približno toliko čiste vode, kolikor smo iz njega dobili mošta

(če ne potrebujemo toliko domače pijače, vzemimo manj vode, in pijača bo boljša). Potem zmeljemo še nezrelo grozdje in ga pomešamo med ostali trop. Če bomo vse tropine poprej pecljali (rebljali), to se pravi peclje odstranili, bo pijača boljša, kakor če kipi tudi na pecljih.

Nato takoj dodenemo sladkor. Kdor hoče napraviti prav dobro domačo pijačo, ki mu popolnoma nadomesti drago vino, ta naj vzame vsaj 10 do 12 kg sladkorja na 100 l porabljene vode. Manj kakor 6 kg ga pa nikakor ne kaže vzeti, ker je pijača sicer preslabotna in se ne drži. Bolje je vzeti malo več sladkorja, kakor pa premalo sladkorja in potem šele pri pretakanju pridejati špirita, kakor imajo pri nas mnogi v navadi. S sladkorjem (ne s špiritom) pripravljena pijača je boljša in cenejša.

Oslajena voda naj kipi na tropu 3 do 4 dni. Pri tem je treba pridno mešati, da se trop ne segreje (ne spari).

Po preteku 3—4 dni se takočina odtoči in se trop iztisne ter se vsa pijača spravi v sod, kjer dokipi.

Kadar pa pretakate vino iz zdravega, zrelega grozdja prvič, kar bi se moralo vsekako zgoditi vsaj do Božiča, vrzite vse drože v petijot in tam dobro premešajte. Stem dobi petijot še bolj vinski okus. Ko se potem zopet učisti, ga pretočite v nekoliko zažveplan sod.

Na ta način dobite zdravo, dobro pijačo za domačo rabo (to je za družino in za delavce), vino pa lahko prodaste, da imate vsaj nekaj dohodka od vinogradov. Do 15. januarja prih. leta morate naznaniti županstvu — in to okr. glavarstvu — množino napravljenega petijota in število oseb, ki je zanje namenjen. Na sodih, kjer se hrani petijot, je napraviti neizbrisljiv ležeč križ X.

Toliko predpisuje vinski zakon. Napravljjanje domače pijače iz raznih praškov je po vinskem zakonu nedopustno.

Kdor ne posnema tukaj danih navodil, ta škoduje le sam sebi, zato upam, da se bodo pametni vinogradniki ravnali po teh izkušenih nasvetih.

C. kr. vinarski nadzornik B. Skalický.

Prodajanje lesa iz gozda.

III.

Način prodaje lesa je lahko različen. Prodaja se lahko na javni dražbi (licitaciji) ali pa se razpiše, da je les na prodaj, nakar se ponudniki pismeno zglase s svojimi offerti ali ponudbami. Prodaja lesa je nadalje mogoča po prostem dogovoru; poleg tega se prodaja les tudi po nastavljenih, trdnih cenah.

K dražbi ali licitaciji se z javno razglasitvijo povabijo kupci. Drazitelji morajo vplačati vadij ali varščino, ki se jim pozneje vrne, ziroma vračuni; kdor nad vzklicno ceno največ ponudi, temu ostane les. Pred draženjem se morajo prebrati pogoji prodaje. Malokdaj je slišati, da bi nastavljen prodajalec gotovo ceno, ki jo potem po malem toliko časa znižuje, dokler kateri izmed kupcev ne pritrdi. Takšna takozvana zmanjševalna dražba je v navadi le pri oddaji kakega gozdarskega dela.

Pri prodaji na podlagi došlih pismenih ponudb (ofertov) se odda les, ko je potekel za vlaganje ponudb določen rok, navadno najboljšemu ponudniku, včasih pa tudi komu drugemu, če je prodajalcu dotični ponudnik ljubši in si je bil v razpisu prodaje pridržal pravico,

oddati les poljubnemu ponudniku. Kupci morajo že v svojih ponudbah izjaviti, da so jim pogoji prodaje lesa znani ter da se jim izrecno podvržejo. Navadno morajo ponudbam priložiti morda zahtevano kavcijo.

Pogoji razpisa in javne dražbe obsegajo navadno to, kar je bilo v II. poglavju navedeno, poleg tega pa morda še pridržke zoper kake medsebojne tajne domembe kupcev v svrhu pritiskanja na znižanje cen, na pr., da se sme dražba prekiniti in vnovič napovedati za poznejši čas. Oskrbništva si navadno še izgovorijo, da ima končno odobriti zdražbo lesa še višji urad, oziroma lastnik posestva, če ga ni bilo zraven.

Les se odda kupcu, kakor je bilo vnaprej že določeno, ali takoj, ali šele po izplačilu cele kupnine ali gotovega dela itd. Javne licitacije je prigrasiti županstvu, ki pobira majhen odstotek kupnine za občinske sirote.

Prodaja na javni dražbi ima marsikaj dobrega, a tudi mnogo slabega na sebi. Draži se navadno na kraju, kjer se nahaja les in si ga tam vsak udeleženec lahko ogleda, pa tudi v sobi, v mestu ali drugje se lahko vrši dražba. Drazitelji so si tedaj morali les poprej sami ogledati ali pa se zaneso kar na podatke prodajalčeve. Pri dražbah doseže les večinoma prav dobre cene in je prodaja hitro zvršena. Če se pa zbrani kupčevalci ne zanimajo zelo za pridobitev lesa, ki je na prodaj, ostanejo lesu bolj nizke cene; v takem slučaju se namreč radi med seboj domenijo in skoraj nič ne dražijo. Tudi tedaj ostanejo ponudbe na dražbah nizke, če ima prodajalec preveč lesa naenkrat na prodaj in se je oglasilo malo kupcev, ki morda ne potrebujejo veliko lesa. Ker je v tem slučaju lesa za vse navzoče trgovce dovolj, bo vsak nekaj lesa kupil in si tega ne bodo drug drugemu dražili.

V krajih, kjer kupci niso navajeni kupovati les na dražbah, si ne upajo mnogo ponuditi, posebno če ne poznajo prav natanko množine in kakovosti lesa, ki je na prodaj.

Večkrat se kupec oškoduje, če previsoko draži, kar tudi ni prav. Po trgovinskem zakonu se kupčija pod polovično vrednostjo ne da razdreti, če je prodajalec in kupca ali tudi ko bi bilo samo kupca smatrati za trgovca v zmislu tega zakonika. Za trgujočega kupca se smatra tudi kmetovalec, če kupi les z namenom, da bi ga zopet dalje prodajal; torej ni izrecno določeno, da bi moral kupec biti lesotržec.

Pri prodaji izven javne dražbe, in sicer na podlagi obvestil ali razglasil o lesu, ki je na prodaj, se ponudniki skoraj ne morejo domeniti, ker ni priti vsakemu ob določenem času na določeni kraj, kakor pri javni dražbi, temveč jim je poslati svoje ponudbe prodajalcu v zaprtem pismu.

Pri nas se na malih posestvih malokdaj les prodaja na javnih dražbah, kvečjemu vejevje, trske in drugi odpadki po sekanju. Razpisuje se pač tuhtintam kaka prodaja lesa v gozdu z vabilom, da naj se prijavijo kupci s svojimi ponudbami. Taki razpisi so večkrat objavljeni v naših dnevnikih; po drugih deželah jih pošiljajo v gozdarske in druge strokovne liste za lesno trgovino.

Večkrat pa tudi kupec oglasi v časopisju, da želi kupiti les; uradi, šolska vodstva in drugi zavodi redno razpisujejo dobavljanje lesa za kurjavo. Železnice in razna stavbna podjetja običajno razglašajo dobavljanje tirnih pragov, oziroma stavbnega lesa za mostove, hišna ostrešja in drugo. Gre tu večinoma za izdelane lesne izdelke, ki jih navadno morejo le trgovci pravočasno ponuditi in dobaviti.

Prodaja lesa po prostem dogovoru je ona, ko se prodajalec in kupec ustno ali pismeno domenita in pogodita o kupni ceni, glede dobe sekanja in prevzemanja, merjenja in drugih pogojev kupčije. Na ta način se pri nas, kakor je bilo že poudarjeno, najčesteje prodaja in kupuje.

Gozdni posestnik, ki namerava prodati les, navadno sam ali po drugih poizve za kupca ali pa kupec za gozdnega posestnika. Sklene se ponajveč prodaja pred posekom, in sicer se nastavijo cene za razne, in sicer vse, večinoma okrogle izdelke, ki naj se dobe iz dotičnega gozda. Seveda se prodajalec ne sme obvezati, da bo oddal gotovo število te ali one vrste izdelkov, če ne ve že naprej natanko, koliko se jih bo dalo izdelati iz posekanega drevja. Zanj bi bilo namreč jako mučno, če bi ne mogel spolniti pogodbe, ki ga veže.

Če seka kupec, je treba pri prevzemanju podelane lesa iti zraven. Les se izmeri (klupira s klupo) in vsakemu kosu se vtisne znamenje, ki ga ima kupec na svojem zaznamovalnem kladivu. Najbolje je, da pišeta merjene izmeri kupec in prodajalec vsak zase, nakar potem zopet vsak zase s pomočjo kazal ali tabel izračunata kubično mero in na podlagi v pogodbi nastavljenih cen doženeta kupnino za izračunjeno količino lesa. Pri prevzemanju se poškodovani lesovi sporazumno odločijo od zdravih v zmislu dotičnih pogodbenih določil. V tej stvari naj postopata prodajalec in kupec pravično, sicer bo prvi v prihodnje težko prodajal, slednji težko kupoval.

Če bi pa prodano drevje sekal lastnik gozda sam, mora gledati, da opravi delo o pogodjenem času in spravi les na kraj, kamor ga mora postaviti. Glede merjenja velja isto kakor poprej.

Na tem mestu je treba poudariti, da so dobre cene lesa odvisne od čim manjše daljave gozda do bližnje železnice, žage, večjega mesta, skladišča, potem pa od lažjega ali težjega spravljjanja. Kdor le more, naj tedaj gozdna pota spravi v dober stan.

K prosti prodaji spada tudi prodaja na počez ali povprek, če se zanjo pogodita prodajalec in kupec. O te vrste prodaji smo bili že omenili, da jo je voliti le tedaj, če bi nam bila množina stoječega lesa znana in bi drugače lesa ne bilo lahko prodati.

Način prodaje po gotovih, trdnih tržnih cenah je mogoč le onim, ki imajo dovolj podelane lesa v zalogi in ga lahko vsak čas dostavijo zahtevajočemu ga kupcu. Tako imajo na primer po večjih mestih trgovci na prodaj les za kurjavo po gotovih, vsakočasnih tržnih cenah, in sicer proti takojšnemu plačilu. Trgovci, oz. prodajalci, si takega lesa napravijo navadno le toliko, kolikor se ga more v dotičnem kraju spečati. Več kakor se ga navadno potrebuje, ga tudi tedaj ne morejo prodati, če bi cene znižali.

Če se hočemo dotekniti še načina prodaje lesa, kadar bi zalagal gozdni posestnik naravnost konsumenta ali pa veletrgovce, pridemo do naslednjega zaključka:

Posamezen gozdni posestnik more biti konsumentom hitro na razpolago le z majhnimi množinami lesa; včasih pusti v svojem gozdu izbrati le par dreves; ne more pa imeti veliko raznih izdelkov pripravljenih, ki jih naroča zdaj ta zdaj oni. Marsikter izdelki dalj časa pri kupčiji sploh ne pridejo v poštev, potem se pa morebiti naenkrat zahtevajo zopet v večji meri. Na ta način in v večjem merilu, posebno za eksport, more zahtevam ustreči le trgovec, ki je izvežban v vseh posameznostih lesne kupčije. Ta ima zveze, da pravočasno poizve, kje se bodo v doglednem času

potrebovali te ali one vrste izdelki, koliko množino bo treba dobaviti in kakšno ceno bodo dosegli dotični izdelki na veletrgu. On ima v skladiščih, navadno blizu železniške postaje, raznega blaga in ga more dobaviti, kakor hitro dobi kako naročilo.

Zadnja leta je bilo že večkrat vprašanje na dnevnem redu, ali in na kakšni podlagi naj bi se gozdni posestniki združili v zadrage,^{*)} ki bi skušale deloma lesotrzcem prodajati kolikor toliko podelan, okrogel pa tudi obtesan, oziroma obžagan in razžagan les, deloma pa ga pošiljati naravnost veletrzcem kot eksportno blago, oziroma tudi večjim konsumentom. Zadruga, oziroma njeno načelstvo in s posli poverjeni uslužbenci bi morali pač dobro poznati gospodarska gozdarska načela in lesnotržne razmere doma in v krajih, kamor naj se les izvažja, ter imeti sploh dobre in solidne zveze. Zadruga mora gospodariti na zdravi podlagi in strokovno povsem pravilno, če naj bo njeno prospevanje zasigurano. Doslej imamo v Avstriji le malo takih zadrug.

Ne zamudite jeseni gnojiti travnike, zlasti s Tomasovo žlindro.

Naši travniki nam dajejo leto za letom boljše ali slabše pridelke, kakor nanesejo razmere, a snovi, ki so jih vzeli zemlji, se jim le pomalem ali se jim sploh ne vračajo.

Če hočemo, da nam bodo travniki dajali primeren pridelek, moramo skrbeti, da jim vrnemo snovi, ki smo jim jih v pridelkih vzeli. V prihodnje se le tedaj moremo nadejati obilnega in dobrega pridelka na travnikih, in sicer tudi ob neugodnem vremenu, če s pridelkom iz tal vzete hranilne snovi prav vse nadomestimo s pravim gnojenjem.

S hlevskim gnojem travnike gnojiti seveda ni neuspešno, toda silno potratno, kajti le majhen del hlevskega gnoja, potresenega po travnikih, pride res v prid, in najmanj $\frac{1}{4}$ njegove gnojilne moči se proč vržejo. Hlevski gnoj bodi za njive, kamor naj pride že na gnojišču dobro predelan, in naj se takoj podorje.

Gnojnica naj pa pride čez zimo in zlasti konci zime vsa na travnike, ki bo dala rastlinam takoj užitnega dušika in se bodo potem travniki spomladi dobro obrasli, čeprav bo mrzlo vreme.

Gnojnica sicer nima v sebi veliko hranilnih snovi, a tiste, ki jih ima, so raztopljene in jih rastline lahko hitro užijejo, zato je učinek gnojnice velik, čeprav ne dolgotrajen.

Gnojnica pa gnoji predvsem s svojim dušikom in deloma s kalijem; manjka ji pa silno važne fosforove kisline, ki je tudi v našem hlevskem gnoju ni dovolj. Brez zadostne fosforove kisline ne dajo travniki nikdar zadostnega pridelka in nikdar dovolj redilnega sena, ki dela živino rastno in njene izdelke (meso, mleko) zadostne. **Le tam, kjer je dovolj fosforove kisline, zrastejo tečne detelje, dobre trave in druga žlahtna zelišča.**

Našemu hlevskemu gnoju manjka vsled dosedanjega gospodarstva v obilni meri fosforove kisline, in ker v naši zemlji že od narave ni veliko te važne hranilne snovi,

^{*)} O gozdnih zadrugah je objavljen v Izvestjih Kranjsko-primorskega gozdarskega društva, izdanih leta 1913, obširen odstavek iz peresa pisca gorenjih sestavkov, in sicer na straneh 70. oziroma 80. do 93.

zato se nikdar ne nadejamo dobrega in obilnega pridelka na travnikih, če jih tako ne gnojimo, da pride vanje dovolj te važne hranilne snovi. Umen gospodar mora torej svoje travnike gnojiti s fosfatnimi gnojili.

Vpraša se, ktero fosfatno umetno gnojilo kaže rabiti.

Izbirati imamo večinoma le med Tomasovo žlindro in med superfosfatom.

Superfosfat res izborno učinkuje, zlasti hitro, a ne dolgo časa, na travniku morda le dobri dve leti in poleg tega se umno sme rabiti le spomladi, ko je tako drugega dela dovolj.

Preskušeno najboljše fosfatno gnojilo za travnike, in sicer tudi iz raznih gospodarskih ozirov, ostane za naše razmere še vedno Tomasova žlindra.

Poznamo travnike, ki so bili pred mnogimi leti, celo pred 15 leti pognojeni s Tomasovo žlindro in s kajnitom, in še danes ni učinek izbrisan.

Le mrva, ki zraste na apnenih tleh, je sposobna za rejo lepe in rastne živine; žal, da naši kmetovalci še veliko premalo poznajo važnost apna za gnojilo in sredstvo za zboljšanje živine. Tomasova žlindra ima poleg fosforove kisline do 60% apna v sebi, ki je v taki obliki, da ga rastline lahko uživajo. To je neprecenljiva vrednost Tomasove žlindre, ki se vsled omalovaževanja apna od strani naših gospodarjev veliko premalo upošteva. Kaj nepredvidno ravna jo tisti, ki se na to dejstvo ne ozirajo in silijo k porabi superfosfata, ki tu iz drugih ozirov na travnikih nikakor ne more nadomeščati Tomasove žlindre.

Kmetovalci, če hočete prav ravnati in svoje travnike umno gnojiti, tedaj rabite zanje kot fosfatno gnojilo predvsem Tomasovo žlindro.

Gnojite svoje travnike sedaj jeseni, precej, ko je mogoče, in skozi vso zimo do konca meseca februarja s Tomasovo žlindro. Ona nudi rastlinam skozi dolgo dobo let potrebno fosforovo kislino, nikdar premalo in nikdar preveč, kajti preveč tudi ni prav, ker je poratratno.

Samo od fosforove kisline pa seveda rastline tudi ne žive; kdor bo rabil samo fosfatno gnojilo, bo kmalu doživel razočaranje, in če mu travnik potem opeša, naj ne pripisuje krivde gnojenju s Tomasovo žlindro, ampak samemu sebi.

Nikdar naj se Tomasova žlindra ne rabi sama, ampak vedno v zvezi z gnojili, ki dajejo zemlji tudi kalija in dušika, ki sta istotako potrebni hranilni snovi.

Gnojite torej, kmetovaci, jeseni svoje travnike s Tomasovo žlindro in s kalijevo soljo ter jim dajajte potrebnega dušika z gnojnico. Kjer pa iz ktereakoli vzroka ni mogoče gnojiti z gnojnico, tamkaj naj se spomladi rabi za travnike izborno dušičnato gnojilo amonijev sulfat. Kdor bo tako ravnal, se sme zanašati na naše besede, da bo prideloval veliko najboljšega sena, ki bo živina pri njem izborno uspevala.

Na oral se vzame najmanj 300 kg Tomasove žlindre in 100 kg kalijeve soli in poleg tega je treba gnojiti tudi z gnojnico, ali pa se spomladi potrosi 100 kg amonijevega sulfata. Tomasova žlindra in kalijeva sol učinkujeta 3, 4 leta in tudi dlje, dočim dušikovo gnojilo le eno leto.

Kdor gnoji samo s Tomasovo žlindro ali sploh samo s fosfati svoje travnike, ta doživi prej ali slej razočaranje, travnik mu bo opešal, zato naj se umen gospodar drži edino pravega navodila:

Pognojijeseni ali pozimis svoje travnike s Tomasovo žlindro in s kalijevo soljo, navozi vsako leto nanje gnojnice, in če te nimaš, pa jih vsako leto gnoji spomladi z amonijevim sulfatom in jih temeljito prebranj.

Kdor se bo držal tega navodila, bo veliko pridelal tudi v suši in v mrzlem spomladanskem vremenu, kajti rastline bodo imele na razpolaganje vseh potrebnih hranilnih snovi: fosforove kisline, kalija, apna in dušika, kalijeva sol bo delala zemljo vlažno in gnojnica ali amonijev sulfat bosta dala spomladi potrebnega dušika tudi takrat, kadar je vreme premrzlo, da bi v zemlji organske snovi gnile, ki morajo rastline zalagati z najvažnejšo hranilno snovjo, t. j. z dušikom, a le tedaj če razpadajo, kar je pa mogoče le ob gorkem vremenu. Branjanje bo pa zemljo prezračevalo, kajti le z zrakom napolnjena zemlja je rodovitna, Zrak je tisto, kar odstranjuje ovire uspešne rasti in zemljo razkužuje.

Vprašanja in odgovori.

Na vsa gospodarska vprašanja, ki dohajajo na c. kr. kmetijsko družbo kranjsko ali na uredništvo „Kmetovalca“, se načelno odgovarja le v „Kmetovalcu“. Odgovori, ki so splošno poučni, se uvrste med „Vprašanja in odgovore“, ostali pa v „Listnico uredništva“. Odgovarja se le na vprašanja, ki so podpisana s celim imeom, v „Kmetovalcu“ se pri vprašanju pristavijo pričetne črke imena in kraja. Če vprašalec ne želi drugače. Redno se v vsaki številki odgovori le na tista vprašanja, ki so prišla vsaj štiri dni pred izdajo lista; na prepozno došla vprašanja se odgovori v prihodnji številki. Kdor takoj želi odgovora na kako gospodarsko vprašanje, mora priložiti znamko za odgovor. Na vprašanja, ki niso gospodarska in odgovori nanja niso splošno poučni in zanimivi, se ne odgovarja v „Kmetovalcu“, ampak le pismeno, če je pismu priloženih 50 h v znamkah kot prispevek k družbenemu pokojninskemu zakladu.

Vprašanje 187. Pri nas vlada mnenje, da umetna gnojila zemljo samo izsesavajo, da torej nimajo v sebi nič hranilnih snovi in da imajo le to lastnost, da iz zemlje potegnajo zadnjo moč, ki bi se sicer ne izkoristila. Prosim pojasnila, kaj je na tem resnice? (A. M. v R. na Koroškem.)

Odgovor: Trditev, da enostranska poraba umetnih gnojil, če jih torej kdo ne zna rabiti, odtegne zemlji zadnjo moč, ki bi se sicer ne izkoristila, more biti v mnogih slučajih resnična. Vzrok taki neprilici pa tiči v dejstvu, da ljudje še vedno nimajo pojma o prehranjevanju rastlin in o bistvu umetnih gnojil. V tem pogledu so še mnogi kmetovalci podobni otrokom, ki se jim tudi ne smejo dati užigalice v roke, dasi nihče ne bo trdil, da užigalice zato vendarle niso koristne. Za Boga vendar, ali nič ne berete!? Vsako leto ponovno priobčujemo spise v našem listu, ki se tičejo te neumne trditve, in pri nas na Kranjskem smo kolikor toliko že dosegli uspeh, da ljudje drugače mislijo. Če zidate hišo, morate imeti ne le opeko, ampak tudi apno in pesek. Pesek, ki je najcenejši in ga je najmanj treba, morate na vsak način imeti. Pa kakor je pesek za zidanje neobhodno potreben, tako vendarle iz peska samega ne morete nikdar sesidati zidu. Rastlina potrebuje v zemlji predvsem dušika, fosforove kisline, kalija in apna, in če gnojite samo z eno teh snovi, bodo rastline pač toliko časa uspevale, dokler se v zemlji še od prej nahajajo ostale redilne snovi, pozneje bo pa uspešna rast ponehala. Kdor gnoji samo s fosfatnimi in s kalijevimi gnojili, ne skrbi pa tudi za dušik, ima v pričetku pač dober uspeh, pozneje pa razočaranje, ker zida

takorekoč samo s peskom. Kdor pa z umetnimi gnojili tako gnoji, da dá zemlji vseh potrebnih rastlinskih hranilnih snovi, pa ne bo prišel nikdar do take neumne trditve, kakor je pri Vas razširjena. Kmetovalcem pač še nedostaja zadostne strokovne izobrazbe; oni se najrajši posmehujejo nam, ki imamo nalogo skrbeti za tehniški napredek kmetijstva, in pri tem jim daje potuho tista izvestna inteligenca, ki misli, da je že vse pojedla z veliko žlico, in hoče biti tudi strokovnjak v kmetijskih zadevah, ker misli, da človek zna kmetovati, če prebere par kmetijskih spisov. V takih razmerah ni čudno, če naše kmetijstvo propada in se kmetovalci trumoma izseljujejo. Z denarnimi podporami se kmetijstvo ne bo nikdar dvignilo, ampak v prvi vrsti z zadostno strokovno naobrazbo.

Vprašanje 188. Cene konjem in govedi so zelo nizke. Domnevamo, da je temu to vzrok, ker so meje zaprte in je izvoz živine onemogočen. Ali so res zaprte meje vzrok nizkim cenam za živino in ktere so te zaprte meje? (J. R. v N.)

Odgovor: Izvoz konj iz Avstrije je že dlje časa zaradi preteče vojske prepovedan, in dasi ni več te nevarnosti, vendar ta prepoved še ni razveljavljena. Vsekako prepoved izvoza konj vpliva na konjske cene. Goved iz Avstrije izvažati ni prepovedano, oziroma je kvečjemu promet z govejo živino tamkaj omejen, kjer je kaka kužna bolezen. Če so cene govedi nizke, prihaja od današnjega gospodarskega položaja, ker se na eni strani veliko živine ponuja, na drugi strani se pa malo kupuje. Vobče smo letos pridelali premalo sena in zato kmetovalci z živino proci tiščijo, zaradi visoke cene mesa in pomanjkanja denarja so pa meščanski in obrtni krogi uživanje mesa zelo omejili.

Vprašanje 189. Pri nas se je začelo perutninarstvo zelo razvijati in gospodinjice se zlasti zanimajo za pitanje perutnine z mlekom. Ker imamo v naši mlekarni veliko posnetega mleka, zato vprašam, na kakšen način se perutnina pita z mlekom? (A. M. v K.)

Odgovor: Mleko perutnini izredno prija, kajti ima v sebi beljakovine, ki so živalskega izvira in so zato perutnini sorodne, ker ona je ustvarjena tudi za uživanje živalske hrane. Berite spis o krmljenju z ribjo moko v prihodnji številki „Kmetovalca“. Posneto mleko za pitanje ni dosti slabše od neposnetega, kajti ima v sebi še skoraj vse beljakovine in mlečni sladkor. Perutnini je pokladati goste žgance, ki so skuhanii zgolj le na posnetem mleku. Za žgance morete vzeti katerokoli slabo moko, ki je poceni, ali pa tudi otrobe. Perutnini se lahko poklada tudi čista skuta ali pomešana z drugimi krmili, ki se preprosto naredi iz posnetega mleka. Skuto (sirček) morete narediti potom kisanja mleka ali pa potom umetnega zasirjenja. Zadnje je boljše, ker sladka skuta bolj prija perutnini kakor kisl. Perutnina le tedaj rada je, če se piča menja, zato je priporočeno, žgance različne delati. Zadnji čas pitanja naj bodo živali v temnih prostorih, kjer se ne morejo gibati in se s primerno pičo bašejo. Ta piča je lahko v poglavitnem skuta, nekoliko pomešana s kako moko ali otrobi.

Vprašanje 190. Kako se hrani sveže grozdje do pomladi in ktere vrste grozdja so v to svrhu najboljše? (M. F. v B.)

Odgovor: Na to vprašanje na tem mestu ne moremo dovolj temeljito odgovoriti, zato Vam priporočamo kupiti knjižico „Pridelovanje in razpečevanje namiznega grozdja“, ki jo dobite pri naši družbi za 50 vinarjev.

Vprašanje 191. Ali smem brzoparilnik izpremeniti, da bom mogel kuhati tudi žganje, oziroma ali moram dobiti dovoljenje od finančne oblasti za izpremembo brzoparilnika v žganjarski kotel? (M. B. v K.)

Odgovor: Brzoparilnik smete brez vsakega dovoljenja izpremeniti v žganjarski kotel, a preden pričnete žganje kuhati, morate to naznaniti finančni oblasti, da se izvrši predpisani ogled zaradi predpisa davka, in izpremembo žganjarskega kotla nazaj v brzoparilnik morate zopet javiti finančni oblasti.

Vprašanje 192. Ali se sme vodotok napraviti po tujem svetu, in sicer proti volji lastnika dotičnega sveta. (I. Ž. v V.)

Odgovor: Proti volji lastnika sveta se nikakor ne sme narediti v vodotok in se lastnik tudi k dovolitvi proti odškodnini po nobenem zakonu ne more prisiliti. Izjema je po vodnem zakonu le za velike vodne naprave, ki služijo v gorilne svrhe, in to tudi le tedaj, če je dotična vodna naprava velikega narodnogospodarskega pomena. V tem slučaju se namreč sme, oziroma more prositi za razlastitev dotičnega zemljišča. V Vašem slučaju je pa edina pot, da od lastnika izprosíte dovoljenje za polaganje cevi po njegovem svetu, in sicer, če zahteva, proti plačilu odškodnine. Tako izposlovano dovoljenje pa morate na kak način zavarovati, n. pr. z vknjižbo, drugače lahko pozneje nastanejo velike sitnosti.

Vprašanje 193. Moje kokoši hodijo na sosedovo posestvo, o čemer se sosed prtožuje, češ da mu delajo škodo. Sme li sosed moje kokoši na svojem posestvu pobijati in meni mrtve na moje posestvo metati? (A. N. v P.)

Odgovor: Kaj takega sosed ne sme početi, kajti po zakonu je tuje domače živali le s primerno silo odganjati in za škodo, ki jo živali na tujem svetu povzročijo, je odgovoren njih lastnik, ki je obenem kazniv, ker ne pazi na svoje živali. Proti lastniku tujih živali je v takem slučaju postopati po zakonu za varstvo poljščine.

Vprašanje 194. Prodal sem brejo kravo, ki po odstavljenju teleta pri molži brca in se sploh nerada pusti molsti, česar pri meni ni nikdar delala, dasi sem jo imel osem let. To morem spričati. Kupec hoče kupčijo razveljaviti, češ da krava ni porabna, in je vložil proti meni tožbo. Ali sem res dolžan kravo nazaj vzeti in plačati odškodnino? Ali bom pravdo izgubil? (F. V. v P.)

Odgovor: Če boste pravdo izgubili, mi ne moremo vedeti, ker ne poznamo vseh okoliščin in zlasti ne, če ste se pri prodaji kaj posebnega dogovorili. Iz tega, kar ste v svojem vprašanju povedali, Vam pravde ni mogoče izgubiti. Če se krava ne pusti molsti, je to napaka, ki zaradi nje ni vselej mogoče kupčijo razveljaviti; v Vašem slučaju pa celo ne, ker morete dokazati, da krava pri Vas ni imela te napake, in ker se dostikrat ta napaka pri kravah šele po poznejših teletih pojavi in ker jo more povzročiti nepravilna molža in grdo ravnanje s kravo.

Vprašanje 195. Kaj naj storim s sodom, da bo zopet poraben za vino, ker je bil letos v njem jabolčnik? (J. O. v L.)

Odgovor: Jabolčnik, t. j. vino iz jabolč, je isto, kar je vino iz grozdja, zato zaradi jabolčnika ni sod prav nič pokvarjen in je popolnoma dober za vino, seveda ga je pred porabo temeljito očistiti, kar pa velja za vsako vinsko posodo, kadar se dene vanjo nova pijača. Če je bil pa jabolčnik v sodu pokvarjen, ali pa, če je sod nepravilno oskrbovan nekaj časa prazen ležal in se je morda scikal ali je splesnil, potem ga je seveda pred porabo temeljito očistiti. Kako je z vinsko posodo ravnati, kadar je pokvarjena, morete brati v navodilu, ki ga dobite pri naši družbi za 10 vinarjev.

Vprašanje 196. Po sredi mojega polja pelje občinska pot, ki pa ni široka in zato mnogo ljudi hodi ob potu po mojem posestvu in včasih celo po dve ali tri osebe vtrci, vsled česar se mi godi občutna škoda. Koliko široke

morejo biti po zakonu občinska pota in ali mi je mogoče braniti, da ne bodo ljudje hodili ob potu po mojem svetu? (J. Č. v P.)

Odgovor: Naš kranjski deželni cestni zakon glede občinskih cest in potov določa, da se morajo zgraditi in vzdrževati tako, da ustrezajo v občinah običajnim vozovom. Če je dotična Vaša občinska pot preozka, prosite občinski odbor, da jo razširi. V to svrhu mora seveda potrebiti svet odkupiti. Nikomur pa ni dovoljeno stopati s pota na tuj svet, zato se morete temu ubraniti, če dotičnike naznanite županstvu, da proti njim postopa po deželnem zakonu za varstvo poljščine.

Vprašanje 197. Kupil sem hišo, ki ji je že pod mojim prednikom županstvo izpremenilo hišno številko in ima sedaj hiša drugo številko kakor je zapisana v zemljiški knjigi. Župan, ki sem ga opozoril na to napako, noče ničesar ukreniti, češ da je to njegov prednik zakrivil. Kaj mi je storiti, da dobim svojo pravo staro hišno številko nazaj? (M. Č. v J.)

Odgovor: Vsaka hiša mora imeti svojo konskripcijsko številko, ki se določi konci vsakega desetletja ob priliki ljudskega štetja. Te številke, ki jih okrajno glavarstvo določi in se navadno ob omenjenih prilikah nič ne izpremene, se morajo vjemati s številkami v zemljiški knjigi. Teh številk spreminjati županstvo nima pravice, in če je to samovoljno storilo, je neveljavno ter morete Vi kar sami pravo staro številko na hišo zapisati. Pač pa ima vsako županstvo pravico v svojem cestnopolicijskem delokrogu dati vsem hišam orientacijske hišne številke zaradi tega, da se posamezne hiše lažje najdejo, kajti konskripcijske številke so v vaseh navadno zelo pomešane in je zato orientacija zelo otežkočena. Če nimate pri Vas orientacijskih hišnih števil in imate sedaj na hiši napačno konskripcijsko številko, pa kar sami preprosto svojo staro zapišite.

Vprašanje 198. Do naših njiv imamo jako ozko javno poljsko pot, ki je le toliko široka, da se komaj more en voz po nji kotati. Koliko široko tako javno poljsko pot smemo zahtevati od posestnikov tistih parcel, ki je čez nje speljana, in ali morajo dotični posestniki svet za razširjenje pota zastopati? (A. G. v B.)

Odgovor: Naš novi kranjski deželni cestni zakon določa, da se morajo javna gospodarska pota zgraditi in vzdrževati tako, da zadoščajo potrebam neposrednih udeležencev in svojemu običajnemu prometu. Svet, ki je potreben za razširjenje katerekoli poti, se mora vsekdar odkupiti, če ga lastnik prostovoljno ne podari.

Kmetijske novice.

Premovanje goveje živine. Deželni odbor kranjski priredi letos meseca oktobra premovanje goveje živine v naslednjih krajih: Dne 8. oktobra v Šmartnem pri Litiji, dne 9. oktobra v Lukovici, dne 10. oktobra v Šmartnem pri Kranju, dne 13. oktobra v Senožečah na Krasu, dne 14. oktobra v Horjulu, dne 15. oktobra v Lescab, dne 16. oktobra v Kostanjevici, dne 18. oktobra v Velikih Laščah, dne 20. okt. v Žužemberku. Premovanje se prične vsakokrat ob desetih dopoldne. Premovali se bodo biki, krave s teleti in brez telet ter lepe telce. Za vsako goved, ki se pripelje k premovanju, je imeti s seboj živinski potni list. Kjer se vodijo rodovniki in zapisniki poskusne molže, je prinesiti s seboj tudi izpiske iz rodovnika in zapisnika o poskusni molži. K premovanju prignana živina mora biti točno ob določeni uri na premovalnem prostoru, ker bi se sicer na prepozno prignane živali ne moglo ozirati. Živina

mora biti dobro osnažena ter krave zjutraj pomolzene, ker bi se sicer od premovanja izključile. Premovanja se lahko udeleži vsak živinorejec iz občin bližnje okolice, ki je lastnik najmanj pol leta k premovanju pripeljane živali. Prednost pri premovanju ima pašna živina, živina udov živinorejskih zadrug in živina, ki ima s seboj izpiske iz rodovnika ter zapisnika o poskusni molži. Vsak živinorejec more dobiti le po eno premijo za vsako vrsto razstavljenih živali. Poleg premij se bodo delile tudi diplome onim živinorejcem, ki razstavijo v posameznih vrstah po več lepih živali.

Družbene vesti.

* **Enodnevne tečaje za razstreljevanje zemlje** priredi c. kr. kmetijska družba po sporedu, objavljenem v zadnjih dveh številkih „Kmetovalca“ med uradnimi vestmi, meseca oktobra t. l. še v naslednjih krajih: 2. v Horjulu, 6. v Trnovem pri Ilirski Bistrici, 7. v Matenji vasi pri Prestranku, 13. v Vipavi (namesto v Št. Vidi), 18. na Grmu, 20. v Sv. Križu pri Kostanjevici, 27. v Gor. Logatcu.

* **Plačevanje blaga.** Gg. družbenim udom naznanjamo, da se družba strogo drži načela, vse gospodarske potrebščine oddajati le proti takojšnjemu plačilu, oziroma proti povzetju. Družba mora sama vse potrebščine sproti plačevati in nima sredstev, da bi mogla na upanje dajati, zato tudi opozarjamo za plačilo odgovorne podružnične načelnike, da se istotako drže tega načela in da naj skrbijo za poravnavo vsakega družbenega računa tekom določenih 14 dni.

* **Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Rudninski superfosfat s 14% v vodi raztopne fosforove kisline po K 7—100 kg z vrečo vred.

Tomasovo žlindro. Cena za nadrobno oddajo 18 odstotne žlindre v Ljubljani je 7.—19% K 7.25 100 kg.

Naročbe nacele vagone po 10.000 kg se bodo izvrševale po naslednjih cenah.

K 544.— K 578.— K 612.— K 646.— K 680.— K 714.—

16 %	17 %	18 %	19 %	20 %	21 %
za cel vagon z 10.000 kg, popust znaša z ozirom na prihranitev stroškov za prevažanje K 25.— pri celem vagonu.					

Te cene je razumeti bazis Trst, t. j. naročnik bo plačal le toliko voznine, kolikor bo znašala iz Trsta do zadnje postaje, čeravno dobi žlindro naravnost iz tvornic. Vozni list naj se vselej družbi vrne.

Kalijevo sol po K 12.60 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 50 h, ker tvornica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnoji travnike s Tomasovo žlindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 42% kalija in stane 12 K 60 h, dočim ima kajnit le 12—14% kalija ter stane 5 K 50 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kaljeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 3 K 90 h.

Kajnit po 5 K 50 h 100 kg.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Amonijev sulfat po 36.—K 100 kg iz Ljubljane. To dušičnato gnojilo je važno za gnojenje na njivah žitu, krumpirju, ozimini itd., in sicer v zvezi s superfosfatom in s kalijevo soljo.

Poraba amonijevega sulfata v vinogradih je zlasti važna in zato posebno priporočena. Opazujemo na spise: „Gnojenje vinogradov“ v peti in šesti številki in „Gnojenje travnikov spomladi s posebnim ozirom na umetna dušičnata gnojila“ v šesti številki letošnjega „Kmetovalca“.

Mešano umetno gnojilo (vinogradniško gnojilo), ki ima 10% v vodi raztopne fosforove kisline, 10% žveplenokislega kalija in 4% amonijevega dušika, oddaja družba po 17 K 50 h 100 kg z vrečo vred. (Glej spis „Mešana umetna gnojila“ v 3. številki lanskega „Kmetovalca“.)

* Za živinorejce ima družba v zalogi požiralnikove cevi za odraslo goved po 12 K komad in za teleta, ovce in koze po 7 K komad. Trokarji so po 5 K komad. Požiralnikove cevi in trokarji služijo v to, da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, pa je ni mogoče molsti. — Napajalnike za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

Tropine podzemeljskega oreha. Te tropine imajo zajamčeno 56 do 57 odstotkov beljakovin in maščobe v sebi. Družba je ugodno kupila večjo množino in jih oddaja po 20 K 100 kg iz Ljubljane. Prof. dr. Pott pravi v svoji knjigi o krmilih: „Orehove tropine se morajo prištevati najmočnejšim dušičnatim in najlažje prebavnim rastlinskim močnim krmilom; odlikujejo se posebno po večji vsebini beljakovin.“ Tudi mi jih priporočamo našim udom, ki imajo živino navajeno na krmljenje z močnimi krmili; dobivajo se v vrečah po 75 kg.

Lanene tropine, ki so zelo priljubljene, ima družba vedno v zalogi. Stanejo K 21.— 100 kg v Ljubljani, v vrečah po 50 kg.

Sezamove tropine. Družba je ugodno kupila večje množine najfineje zmletih sezamovih tropin in jih oddaja po nižani ceni K 19.— 100 kg iz Ljubljane. Te tropine družba jako priporoča. Vsebujejo jamčeno 50 odstotkov beljakovin in maščobe in se dobivajo v vrečah po 75 kg. — Priporočati je umnim gospodarjem, da si čimprej priskrbe zadostno množino teh tropin, ker utegnejo tvornice pozneje ceno vsled večje porabe znatno povišati. Pri odjemu pol ali celega vagona more dati družba znaten popust.

Sladkornata močna krmila kot okrepčujočo primes k drugim krmilom ima odslej naša c. kr. kmetijska družba v zalogi ter jih oddaja le v celih vrečah po 50 kg, in sicer mešanice za pitanje ter za molzne krave po 19 K 100 kg z vrečami vred iz družbenega skladišča ali postavljene na ljubljanski kolodvor. Opazujemo na spis „Sladkornata močna krmila“ v 2. št. lanskega „Kmetovalca“, ki pojasnjuje naravo, učinek in način pokladanja sladkornatih močnih krmil.

Klajno apno, 38—42%, oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg po 22 kg. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 h kg pa po 26 h kg. Za manjše pošiljke na zunaj se še posebej zaračunajo za vsako pošiljatev 30 h za zavoj, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. — Opazujemo, da je klajno apno potreben dodatek h krmu, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi šupami za živino.

Živinsko sol priskrbuje družba vsem tistim, ki ne morejo osebno v Ljubljano ali ki je v svoji bližini na morejo kupiti po 7 K 100 kg ali pa 3 K 60 h 50 kg. Živinska sol se oddaja le v vrečah po 50 kg. Le tiste naročila na živinsko sol se izvršujejo, ki se zanje denar naprej pošlje.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Kmetijske podružnice

-- Trnovo, Prem, Košana in Vreme --

vabijo na

SADNO RAZSTAVO

za Reško dolino,

ki jo prirede

na Bitinjah pri Klobučarju od 5. do 12. oktobra 1913.

SPORED:

Nedelja, 5. oktobra ob pol 10 dopoldne sv. maša pod milim nebom, ob 10 dopoldne otvoritev in ogled razsava, ob 11 dopoldne predavanje: *Gospodarski pomen sadjarstva za Reško dolino*; predava sadjarski učitelj M. Humeč. Ob 3 popoldne predavanje: *Važnost sadnih vrst pri sadni kupčiji. Sadni izbor za Reško dolino*; predava strok. učitelj R. Zdolšek.

Ponedeljek, 6. oktobra ob 8 zjutraj predavanje: *Sadna uporaba v gospodinjstvu*; predava strokovni učitelj R. Zdolšek. To predavanje je namenjeno zlasti za ženske.

Nedelja, 12. oktobra ob 10 dopoldne predavanje: *Priprava zemlje za nove nasade. Razstreljevanje zemlje v sadjarstvu*; predava sadjarski učitelj M. Humeč. Ob 2 popoldne predavanje: *Brezalkoholna sadna uporaba. Sadna industrija*; predava sadjarski učitelj M. Humeč.

Po predavanju sklep razstave, srečolov in prosta zabava s sodelovanjem pevskega društva „Košana“.

-- -- Vstop v razstavo prost. -- --

Prostovoljni darovi, namenjeni za povzdigo drevesnic v Reški dolini, se hvaležno sprejemajo.

Razstavljalni odbor.

V a b i l o

na o'čni zbor kmetijske podružnice v Višnji gori v dvorani dne 5. oktobra ob osmih.

SPORED:

1. Volitev odposlanca na občni zbor.
2. Slučajnosti.

Kmetijska podružnica v Višnji gori,
dne 15. septembra 1913.

K. Texter, načelnik.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice v Mostah pri Kamniku dne 12. oktobra 1913 v Žejah št. 12. ob pol štirih popoldne.

SPORED:

1. Volitev podružničnega odbora.
 2. Pregled računov za preteklo leto.
 3. Naročanje umetnih gnojil za jesensko gnojenje.
 4. Nasveti in dogovori glede podružničnega orodja.
- Če bi ob določenem času ne bilo navzočih zadostno število udov, se bo pol ure pozneje zborovalo, če bo navzoča desetina podružničnih udov.

Kmetijska podružnica v Mostah pri Kamniku,
dne 20. septembra 1913

Josip Hočevar, načelnik.

==

PERUTNINAR.

==

Uradno glasilo samostojnega perutninarskega odseka c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Kako priskrbimo perutnini pozimi potrebno toploto.

Ker bi zimski mraz utegnil perutnini škodovati, je potrebno, da jo po možnosti čuvamo pred njim. Najenostavneje in najgotoveje bi bilo, če žival zapremo v dobro zadelane kurnjake, toda tega zopet ni možno priporočati, kajti žival mora vsak dan na prosto. Sicer se pri nas to ne dogaja, da bi pozimi po cele tedne in mesece zapirali perutnino v kurnjake, vendar moram na tem mestu povedati, da bi ji utegnilo to ravnotoliko ali pa še bolj škodovati, kakor zimski mraz.

Kako pa naj torej priskrbimo živalim dovolj toplote?

Ker mora perutnina vsak dan na prosto in morajo biti kurnjaki vsaj v opoldanskem času odprti, da se dovolj prezračijo, je predvsem treba skrbeti, da je brskališče, kjer se tedaj živali nahajajo, dobro zavarovano, zlasti proti mrzlim vetrovom. Skrbeti moramo seveda, da se perutnina tudi pozimi lahko koplje v pesku in prahu. Dobra perutnina pa, kakor je znano, kaj rada brska. Brskališče mora seveda tudi biti zavarovano proti mrzlim vetrovom. Iz česa pa naj bo? V tem oziru je najboljši gnoj, celo pa konjski gnoj.

Pravilno toploto pa živalim priskrbimo s primerno krmo. Prva piča naj bi bil krompir, ki se mu lahko primeša nekoliko detelje ali zdroba, ali mesne moke, ali pa koruzne moke. Opoldne se jim da poparjene pšenice, ječmena ali koruze, zvečer se pa krmijo sploh samo z zrnjem, ki ga čez noč najlaglje in najbolje prebavijo. Tudi vode ne smemo pozabiti nekoliko pogreti. Tudi je priporočljivo v njej raztopiti košček galuna. Zelo vprid so perutnini tudi razni kuhinjski odpadki ter čebula. Čebule pa klavnim živalim in onim, ki jih mislimo opitati, ni dajati preveč. Zvečer je treba kurnjake dobro zapreti ter ob velikem mrazu vrata in okna še posebej s kakimi koci zavesiti. Pri vsem tem pa moramo paziti tudi na najstrožjo snago in red.

J.

Bela roža.

Naše gospodinje imajo navado opazovati zdravstveno stanje kokoši ponajveč po roži. Če ta ni več tako lepa kakor ponavadi, če nekako uvene in izgubi barvo, tedaj vedo da ni vse prav. Kolik strah pa nastane, če vidijo, da je roža vsa bela. V tem slučaju ni misliti, da je žival bolna v notranjosti telesa, kakor se to največkrat sklepa, ampak roža je obolela. To bolezen povzročajo neke glive, ki ne napadajo samo rože, ampak tudi podbradek in ušesnice. Gliva jih tako preplete, da so videti skoraj popolnoma bele ali pa vsaj kakor nekako plesnive.

Če opazimo to bolezen pri eni sami živali, tedaj je najbolje, da jo takoj zakoljemo in použijemo, ker je tudi užitna, saj ostali deli niso bolni. To moramo takoj storiti, ker je bolezen silno nalezljiva in napade v par dneh vse živali. Če pa imamo kako dragoceno plemenško žival, ki je na tem obolela in se nam je le preveč škoda zdi, da bi jo zaklali, tedaj jo pa moramo takoj in popolnoma ločiti od drugih, še zdravih živali ter jo dati v poseben prostor. Napadena mesta je potem

treba mazati skozi kakih 8 do 10 dni z zmesjo, ki se napravi iz enakih delov 5odstotnega karbolovega olja in iz petroleja. Čez nekaj časa se napravi debela krasta, ki se sama odlušči, ali pa se odloči s karbolovim oljem. Pri vsem je treba velike skrbnosti.

Vsi prostori, kjer se je nahajala tako bolna žival, se morajo dobro izžveplati ali pa sprati in odrgniti s s klorovim apnom.

Da pa moremo živali čuvati pred napadi takih in enakih bolezni, nam je in mora biti znano neko izborno učinkujoče sredstvo, ki je obenem tudi silno poceni. Dobiva se povsod, kjer se le hoče. To je — snaga.

J.

Nekaj besed o pitanju klavne perutnine.

Ker se pitane živali jako dobro prodajajo, bi bilo želeti, da bi se naše gospodinje v večji meri poprijele pitanja. Pitane živali se ne prodajajo dobro samo v domačih mestih, ampak so tudi primorska mesta, kakor Trst, Opatija, Pulj i. dr., dobri odjemalci. Tozadevna panoga bi se dala sčasoma primerno razširiti in bi se stem povečal zaslužek in dobiček pri reji perutnine. Reje perutnine nikakor ni podcenjevati, kajti čeprav ne ravno ogromno, vendar dá veliko zaslužiti. Ta zaslužek se pomalem razdeli na razne gospodinje, in ker zaslužene vsote niso prav velike, se vrednost reje perutnine le prepogostokrat podcenjujejo, dasi gospodinja skoraj vse gospodinske potrebščine nakupi z izkupičkom za jajca, piščance itd. Koliko se more zaslužiti pri umni reji perutnine, naj samo za zgled navedem vsoto, ki jo avstrijski perutninarji izkupijo samo za jajca izven Avstrije. Največ jajec se seveda proda in porabi doma v Avstriji, vendar Avstrija izvažna v druge kraje za okroglo 50 milijonov kron jajec na leto. Ta vsota je naravnost ogromna. Če se pa za toliko milijonov jajec proda, koliko se mora potem izkupiti tudi za perutnino samo! Naše slovenske pokrajine lahko pri teh milijonih dosežejo znatne vsote, ker je lega naših krajev za prodajo perutnine precej pripravna, le zavedati se je treba tega. Vedeti pa tudi moramo, da se z majhnim začetkom sčasoma tudi mnogo doseže. Ne gre tu le za zaslužek posameznikov, ampak za zaslužek v celoti. Spominjam na pregovor, ki pravi: „Zrno do zrna pogača, kamen do kamna — palača.“

Vrnimo se torej h klavnim in pitanim živalim. Kot pitane pridejo najbolj v poštev pravilno in v pravi starosti opitane živali.

Predvsem je važno, da za pitanje rajši odbiramo živali s svetlim ali z belim, kakor pa s črnim perjem, ker je meso svetlopernatih živali bolj belo kakor temno-pernatih. One živali, ki jih mislimo opitati, je treba že v zgodnji mladosti početi dobro in dovoljno krmiti. Tudi si moramo zapomniti, da te živali dotlej, da so opitane, še ne smejo biti popolnoma dorasle. Za pitanje je potrebna taka krma, ki zelo pospešuje tvorjenje masti in mesa; živali pa morajo tudi imeti dovolj miru ter ne smejo imeti prostega izleta. Ravnotako so za tako žival svetli prostori nepripravi; mnogo priporočljivejši so poltemni prostori. Rdeča in rumena luč razburja živali, dočim modra in vijoličasta prav primerno pospešuje debelenje.

Razločujemo več vrst pitanja. Prosto pitanje je ono, kjer se živalim nekoliko omeji njih prosto gibanje, vendar pa niso zaprte, ter se jim daje obilnejša in boljša krma.

Drug način pitanja je pitanje v kurnikih. Tu se živali najprej pitajo po načinu prostega pitanja, potem pa se pitajo še dva do tri tedne v kurniku.

Tretji način pitanja je pa nekako nasilno pitanje, basanje. Tu se daje živalim jako mnogo krme, še celo več kakor bi se živalim samim ljubilo užiti. V večjih pitališčih (zlasti na Nemškem okoli Hamburga in na Francoskem okoli Pariza) se pitajo živali s pomočjo raznih strojev. Kokoške in petelinčke je treba ločiti. Pri nas je navadno tudi treba kopuniti petelinčke, ki jih hočemo opitati v kopune, to pa zato, ker so naše živali precej bojovite in nemirne, kar ravno škoduje uspehu pitanja. Kopuni so mnogo mirnejši in se laže debelijo kakor petelini. Na Francoskem smatrajo kopunjenje za nepotrebno trpinčenje, kajti tamošnje pasme so itak precej mirne. Pri nas je začasno kopunjenje še vedno umestno.

Piča za pitanje, oziroma basanje, mora biti nekako kašnata, da je laglje in bolje prebavljiva. Pri nas delajo v ta namen gospodinje nekake svaljke, ki jih živalim potiskajo v kljun. Priporočljivo je tudi gosto kislo in pa posneto mleko. Jako dobra piča za pitanje je tudi ona, ki je sestavljena iz enega dela ajdovega zdroba, enega dela ječmenovega zdroba, enega dela koruznega zdroba, enega dela v mleku namočenega riža ali pa namesto tega enega dela v mleku namočene ovsene moke. Vse to se umesi s posnetim mlekom v nekako kašo. Poleg teh se jim lahko dajo tudi odpadki mesa in druge podobne stvari, toda le čiste, da ni mogoča kaka obolelost. Za pospeševanje prebavljanja jim dajejo nekteri tudi nekoliko kake zelene piče, razna zelišča, poper, česen, čebulo, janež itd. Toda preveč se teh dišečih snovi ne sme dajati, ker bi to utegnilo slabo vplivati na kakovost mesa. Vedno jim pa mora biti na razpolago voda, pesek in kaj oglja. Med pičo se za vsako žival vsak dan primeša do 5 gramov kuhinjske soli. Korenja dajati jim, ni prav priporočljivo. Pripravljalno pitanje traja dva do tri tedne, pravo pitanje pa okoli treh tednov, ker se pozneje živali več ne debelijo dobro in tudi nerade žro. Uspeh pitanja se takoj v začetku ne opazi zelo, ker živali mnogo porabijo za razvoj svojega telesa. Ko smo živali pitali že vsega skupaj kakih šest tednov, tedaj ponehuje debelenje in tudi več rade ne žro. Pri nekterih se to zgodi prej, pri nekterih pa tudi pozneje. Splošno velja, da so živali zrele za pod nož, kakorhitro ne marajo več za obilno pičo. Če pa žival v tistem času oboli in vsled bolezni več ne prenaša obilo hrane, tedaj seveda ni smatrati živali za že opitano, vendar je treba s pitanjem vsekako prenehati.

Pitanje se vrši tako, da so prav mladi piški opitani v starosti 8—10 tednov, ali pa v desetem tednu.

Puleti morajo biti opitani, ko so stari kake štiri mesece. To so piške ali pa tudi petelinčki, ki še niso nad 1 kg težki.

Pulardi morajo biti opitani v petem do osmem mesecu. Pulardi so mlade kokoške, ki še niso znesle nobenega jajca.

Kopuni morajo biti opitani v petem do osmem mesecu ter ne smejo tehtati več kakor 1—2 kg. Kokoši za juho. Te se puste, da že nesejo jajca, in se poljubno kdaj opitajo.

V naših krajih se proda največ takih živali, ko so še žive. Za razpošiljanje se pa navadno prej zakoljejo.

Tozačevno je vredno pripomniti nekaj besed. Najvažnejše je pač vprašanje, kdaj se sme žival zaklati. Vsaj 20 ur preden jo zakoljemo, žival ne sme dobiti nobene piče več, samo voda se jim sme dati. Tudi se ne sme prej žival vznemiriti, ker ta potem nepopolno izkrvavi, vsled česar izgubi meso svojo lepo belo barvo. Klanje se vrši tako, da se denejo noge med kolena, kljun se odpre ter se prerežejo žile na zadnjem delu glave. Potem se drži glava zaklane živali navzdol, da more kri laglje odtekati. Skubsti je treba začeti takoj, dokler je žival še gorka, ker je potem to delo mnogo težavnejše. Če se zaklane živali razpošiljajo po pošti ali železnici, se za skubljenje ne smejo popariti, ampak se morajo še gorke oskubsti, ker se poparjena žival — zlasti če jo pošljemo daleč — kaj rada izpridi.

Za razpošiljanje se zavijajo šele tedaj, ko je truplo že popolnoma hladno.

Glede pitanja puranov velja podobno, kakor je bilo o kokoših povedano. Ko so šest mesecev stari, se lahko začno pitati. Gosi se navadno pitajo jeseni.

Najbolje in najlaglje se prodajajo klavne in opitane živali od februarja do septembra, ker je ta čas lov zaprt in torej divjačina ne more perutnini delati konkurence. Ker pa je največ mladih in opitanih živali v juliju in avgustu naprodaj, seveda tudi cene takrat nekoliko padejo; najdobitkonosnejša je ta prodaja in kupčija spomladi in deloma tudi pozimi. J.

Naši petelini.

Če pogledamo po naših vaseh, ne dobimo skoraj pri dveh sosedih enakega petelina. Pri vsaki hiši je drugačen, ne samo po barvi, ampak drugačen tudi po vsem razvoju života, po postavi, velikosti itd. itd., kakor da bi imeli pri vsaki hiši glede kokošereje druge potrebe!

Pa ne samo to je, na kar hočem danes opozoriti naše gospodinje, opozoriti moram tudi na to, da se redi pri nas na kmetih premnogo takih petelinov, ki so malo vredni in slabi. Vsa stvar napravlja vtis, kakor da bi naše gospodinje ne polagale nobene važnosti na rejo dobrih in pripravnih petelinov, kakor da bi petelini ne imeli nobene vrednosti za zboljšanje kokošereje. To pa ni res! Prav tej slabi petelinji reji, ki jo tuintam še opazujemo, moramo istotako pripisovati, če naša reja ne napreduje tako, kakor bi bilo želeli. Petelini so prav tako važni za zboljšanje kokošereje, kakor so n. pr. biki za zboljšanje govedoreje. Prav nič menj! In zato bi se moralo na dobro petelinjo rejo vse bolj gledati, kakor se to dela danes.

Predvsem je važno, da peteline skrbno odbiramo, da obdržimo za dom najboljšega in najlepšega, da se na ta način izgube tiste dolgopete, nerodne in ozkoprčne živali, ki jih često srečujemo po naših vaseh. Petelin bodi zastavne, krepke rasti in ponosne postave.

Če nimamo doma prilike za vzrejo lepih in dobrih petelinov, naj se dobe pri sosedih ali od znanih perutničarjev v domači okolici, ali pa iz domačih perutninskih postaj. Tako menjavanje krvi je že samonasebi dobro, da ne pridejo živali v prebližno krvno sorodstvo, ki tudi pri kokoših rado škoduje.

Če pa hočemo zboljševati domače kokoši s petelinom kakega drugega plemena, potem je jemati le peteline takega plemena, ki je preskušeno dobro za naše razmere.

Bodimo torej pri reji petelinov bolj pazni kakor smo bili dosedaj, in glejmo, da se izgube zazmeraj

tiste pohabljene in žalostne postave, ki jih, žal, še pogostoma nahajamo po naših krajih in ki ne sodijo drugam kakor na mizo.

Rohrman.

Domače kokoši.

„Domače kokoši so še najboljše,“ tako se večkrat sliši govoriti naše gospodinjje, kadar se razgovarjajo o vrednosti kokošjih plemen. To mnenje, ki ga imajo naše gospodinjje o domačem plemenu, je v mnogih ozirih povsem upravičeno. To je tudi vzrok, da tuja plemena ne morejo izpodriniti domačega in da se ne morejo uveljaviti po naših krajih. V našo deželo so vpeljevali in še vpeljujejo najrazličnejša kokošja plemena, pa nobeno si ne more pridobiti tal, nobeno se noče tako obnesti, da bi tudi obstalo. Vpeljevala so se že težka in lahka plemena, toda brez trajno povoljnega uspeha. Kakorhitro so se živali privadile tukajšnjim razmeram, so tudi že izgubile svoje hvalisane lastnosti.

Mnogi se še spominjajo, kako so se zanesle nekdanj k nam takoiimenovane kokoši kočinke. Trpelo je pa to le kratek čas, ker se je izkazalo, da niso za naše gospodarske razmere. In tako se je godilo tudi drugim plemenom. V zadnjem času se po naši deželi močno razširjajo grabaste plimetke, pa tudi te ne bodo prodrle, dasi nam daje to plemo v mnogih ozirih prav dobre kokoši.

V okolici Novega mesta se je pred leti vpeljevala francoska kokoš „la bresse“ (po neki graščini), ki je čisto podobna črni minerkki. Pa kakor je prišla, tako bo zopet izginila, ker nima pri nas tistih prednosti, ki jo zaradi njih hvalijo.

Lani je bila v Ljubljani perutninska razstava. Videti je bilo na njej prav različnih plemen, toda zgolj takih, ki se nahajajo v rokah posameznih rejcev in ljubiteljev perutnine. Domačih kokoši ni bilo pravzaprav nič, tako da nam ta razstava ni podala prave slike o domači kokošereji. Namesto domačih kokoši so se šopirila samo tuja plemena in mnogo takih, ki ne sodijo v naše kraje. Živali, ki so se odlikovale po svoji lepoti, po svoji velikosti in barvi, so dobile prve premije. Prav ta razstava je pokazala, da nam manjka dosedaj tistega smotrenega dela, ki je tudi pri nas potrebno, če naj kokošereja uspešno napreduje.

Kokoši, ki so količikaj spominjale na naše navadno deželno plemo (na primer štajerske sulmtalke, ki niso nič drugega kakor zboljšano domače plemo, kakršno smo prej tudi mi na Kranjskem imeli), so se skoraj prezirale. In vendar sloni vsa naša reja na domačem plemenu, ki je bilo dosedaj in ostane tudi zanaprej najbolj važno za razvoj in napredek našega perutninarstva.

Naše domače deželno kokošje plemo je danes res da mešano plemo, nastalo s primešavanjem razne tuje krvi. Vidi se to na vsem, posebno na barvi in na telesnih oblikah. Vendar se je ohranilo v njem največ domače krvi in zato prevladujejo v njem vse dobre lastnosti domačega plemena. Te živali so utrjene, vajene naši strežbi in našemu podnebjju in so sposobne za raznovrsten užitek, ki ga iščemo pri kokoših. Dobro so za nesenje in za valjenje in dobre tudi za meso in za piščance.

S tem domačim plemenom moramo računati tudi zanaprej, kar bomo toliko lažje storili, ker se da to plemo še v marsičem zboljšati. Poglavitno nam bo delati na to, da ga zboljšujemo s skrbnim odbiranjem plemenskih živali. S skrbnim odbiranjem petelinov in kokoši se bo dalo doseči še marsikaj dobrega. Merodajna pri tem odbiranju mora biti predvsem vrednost

posameznih živali za užitek. Prav tako pa ne smemo prezirati telesne vnanjosti.

Razentega se bo dalo pa tudi s prikladnim križanjem domačih živali mnogo dobrega doseči. Seveda ne bomo smeli vpeljevati v to svrhu poljubna tuja plemena, kakor nam jih je kazala lanska razstava v Ljubljani, ampak le tisto plemo, ki je za naše kraje preskušeno dobro in ki se prilega tudi sicer domačemu plemenu. Če se bomo na ta način lotili dela, bo delo smotreno pa tudi bolj uspešno kakor je bilo dosedaj.

Rohrman.

Kako je treba ravnati, da nesejo kokoši tudi pozimi.

Predvsem moramo skrbeti, da dobro prestanejo misanje vse kokoši iz prvih letošnjih zgodnjih gnezd, ki smo jih seveda vse poletje dobro krmili. Ko nastopi hladnejše vreme, moramo skrbeti, da dobijo primerno tople prostor, kjer so varne tudi pred prepihom. Če jih krmimo z mesnimi odpadki ter jim večkrat dajemo dobro zmletih jajčjih lupin, začno prej nesti. Posebno dobro baje vpliva, če se jim med pičo daje tudi nekoliko mleka, neposnetega ali posnetega. Rade žro tudi suho deteljo in vsakovrstno zelenjad ter solato kakor tudi kislo zelje. Prav dobro jim dá, če dobijo tuptatam nekoliko drobno sesekane čebule. Tudi ne smemo pozabiti, večkrat dajati jim fino zdrobljenih, še svežih kosti. Če z letošnjimi kokošmi tako ravnamo, že lahko pričakujemo, da bodo znesle prvo jajce okrog Božiča ali Novega leta ter nas bodo čez zimo zalagale z jajci.

J.

Hranjenje jajec v gospodinjstvu.

Ko pride čas misanja pri kokoših in perutnini sploh, mora pridna in skrbna gospodinja misliti na to, kako dobi primerno število jajec za zimo. V manjšem gospodinjstvu se potrebuje čez zimo kakih 500 jajec, in zato je dobro, če si jih shranimo toliko množino za ono dobo, ko kokoši ne nesejo, kar traja navadno še februarja. Tudi imajo jajca pozimi večjo tržno vrednost. Za hranjenje jajec imamo več načinov. Najnavadnejši in najpogostejši način hranjenja je vlaganje jajec v apneno vodo. Taka jajca se obdrže sicer zelo dolgo, a se ne dajo piti in beljak se zelo težko ali pa se sploh ne da vtepti. Novejši način je vlaganje jajec v vodotopno steklo. To se zgodi na ta način, da denemo v kak sod ali v kako večjo posodo na dno najprej plast takega stekla, potem vrsto jajec, zopet steklo in tako naprej. Tako hranjena jajca se zelo dobro drže, tudi okus se skoraj nič ne izpremeni in jajca se dajo zelo dobro vtepti. Sitno je samo to, da se tako steklo v manjših krajih ne dobi; tudi je na kmetih zelo nerodno in sitno ravnanje z njim. V naslednjem hočem sporočiti o načinu, kako sem vsako leto hranil kakih 1000 jajec na zelo preprost in cen način, ki ga lahko priporočam vsaki gospodinjji. Prvi pogoj je, da se ne shranjujejo napol valjena, strta ali umazana jajca. Torej naj se vzamejo vsak dan, če se le da, dvakrat z gnezda, in če so umazana, naj se osnažijo, predvsem pa preiščejo, če imajo kake pokline.

Preden se vložijo, se napiše nanja datum, kdaj so bila znesena.

Sedaj vzamemo čisto navaden zaboj, kakor se rabi n. pr. za sladkor. Ko smo ga lepo očistili in na solncu posušili, denemo na dno kaka dva centimetra visoko plast lepe, čiste in zelo suhe rezi in na njo jajca po

vrsti, kakor so znesena, ne da bi se dotikala. Ko je prva lega polna, jo zasujemo z rezjo, tako da so jajca popolnoma pokrita. Na to naložimo drugo vrsto tako, da pridejo sedaj jajca med jajca v prvi legi in tako naprej, dokler ni zaboj poln, na vrh pride zopet rez. Jajca morajo biti vložena kolikor se da trdno. Sedaj zabijemo zaboj, ga obrnemo, tako da je pokrov spodaj, zapišemo število vloženih jajec in čas, kdaj je bilo vloženo prvo in kdaj zadnje, in shranimo zaboj na hladnem in suhem, a ne mrzlem kraju. Tako delamo z zaboji po vrsti. Ko jajca potrebujemo, odpremo najprej najstarejši zaboj, in sicer na dnu, kjer so najstarejša jajca. Ostala pokrijemo zopet z rezjo. S tem načinom hranjenja sem dosegel res izborne uspehe. Jajca so se držala do marca in so bila sveža, kakor bi bila ravnokar znesena. Ohranila so svoj okus, tako da so se dala piti, in beljak se je dal lepo vteptati. Od tisoč jajec jih je bilo samo enkrat troje pokvarjenih, sicer ne več ko navadno dvojce. Na ta način sem leta in leta shranjeval jajca. Zaboj in rez se lahko, če ju shranimo tako, da sta suha in čista, drugo leto zopet porabita.

O Božiču sem tako shranjena jajca lahko prodajal po 20 do 30 vinarjev.

Maks pl. Epons v „Gosp. Glasniku za Štajersko“.

0 vzreji mladih pur.

Večina perutnarjev noče rediti pur, ker se jim ne posreči, da bi vzredili male purice. Sreča, če jih iz dveh ali treh gnezd zraste dvojica.

Kaj je vzrok temu neuspehu? Tisto, kar pri vzreji fazanov. Divje pure, ki so doma v severni Ameriki, pa vendar lepo vzredijo svoje mlade, in to v tem mrzlem podnebj; ravno tako vzgoji pri nas fazan na prostem svoje mlade, dasiravno je on doma v toplejših krajih.

Nič torej ni boljsega, kakor da damo naravi vso pravico ter prepustimo živalce kolikor mogoče samim sebi.

Manj ko človek male pure varuje, lepše bodo prospevale in hitreje rasle. Imeti morajo seveda dobro kokljo. Ko so se izvalile, jih je treba imeti kakih pet dni zaprte (to se pravi, dokler ne morejo dobro hoditi), potem pa se lahko šesti dan popolnoma prepustijo samim sebi. V teh petih dneh naj se krmijo s trdo kuhanimi jajci, ki se jim primešajo na majhne kosce zrezane mlade koprive, ali regrat, ali trpotec; tretji dan se jim primeša nekoliko prosa (ne pšena) in pšenice. Sveže vode jim seveda ne sme manjkati. Prostor, kjer se zadržujejo purice s kokljo, naj bo suh in topel ter tako vravnan, da si živalce poljubno lahko poiščejo solnce in senco. Šesti dan potem se spusti vsa družina na prosto, in sedaj se krmijo trikrat na dan z zasirjenim mlekom in s pšenico. Nadaljnih osem dni bodo purice same rade opustile to in ono pičo.

Po treh tednih so že tako daleč, da po več dni ne pridejo jest na navadno torišče, da prenočujejo na prostem, da prenašajo najhujše nalive, ne da bi jim le količkaj škodovalo. Ne rosa, ne dež in zima, nič ne škoduje mladim puram tako zelo, kakor prevelika človeška skrb.

Več mesecev se hranijo $\frac{1}{4}$ dela z zelenjavo, $\frac{1}{4}$ dela pa z žuželkami. Kakorhitro pa jim začne dišati zrnje, prosijo na dvorišču pri gospodinji. Iz tega je razvidno, da se pure težko vzrede le takrat, če jih imamo zaprte in jim ne damo prostosti.

Reja pur je zelo lahka in ceno, ker mlade živali jeseni rade žro vsako zrnje in se torej lahko hranijo

z zrnjem, ki je ravno najcenejše. Kakor za gosi, tako je tudi za pure najboljša piča oves, ker daje trdno, sočnato, pa tečno meso.

Reja na prostem (torej ne v kobači) je boljše, ker živali rajše žrejo in ker si poljubno iščejo tudi zelene piče, ki daje mesu neki prijeten okus; tudi nimajo živali tistega neprijetnega duha kakor v tesnih hlevih, postanejo pa vendar ravno tako težke.

Razentega, da se dajo pure ceno hraniti, imajo še to prednost, da vale že takrat, ko so kokoši pričele šele nesti, in sicer valijo mlade pure prej ko dve in triletno.

O. Maldeghem v „Gosp. Glasniku“.

Perutninarske vesti.

Razstava perutnine v Št. Jerneju se je prav lepo obnesla. Udeležba je bila jako velika. Od vse perutnine so bile pač najlepše gosi, race in purani, dočim med kokošmi ni bilo opaziti posebno lepih živali, ki bi odgovarjale našim zahtevam. Natančnejše poročilo o razstavi priobčimo v prihodnjem „Perutninarju“.

J.

Uradne vesti perutninarskega odseka.

Seja samostojnega perutninarskega odseka c. kr. kmetijske družbe kranjske dne 5. junija 1913.

Navzoči so bili: odsekov načelnik g. ravnatelj Rohman ter odborniki gg.: Franci, Pirc, Počivalnik, Rataj in zastopnik glavnega odbora g. Kosler.

Načelnik je pozdravil navzoče odbornike, zlasti zastopnika glavnega odbora g. Koslerja, ki se je prvič udeležil seje, in se je spominjal umrlega odbornika strokovnega učitelja na kmetijski šoli na Grmu g. Planinška.

Načelnik je sporočil, da je likvidacija „Osrednje perutninarske zadruge“ končana, in je izročil odseku ostanek premoženja v znesku 159.60 K, ker je kmetijska družba, oziroma odsek prevzel vse obveznosti one zadruge.

Odbornik g. Franci je izročil odseku 30.40 K naloženih v ljubljanski mestni hranilnici kot ostanek premoženja bivšega „Perutninarskega društva“.

Odbor je soglasno kooptiral proti naknadnemu dovoljenju do občnega zbora v svoj odbor g. deželnega revisenta Bukovica, izvolil za odsekovega podpredsednika ravnatelja Pircja ter je imenoval za odsekovega tajnika družbenega konceptnega praktikanta g. diplom. agr. Jamnika.

V obširni debati se je odbor posvetoval o programu odsekovega delovanja, da naj se odsek peča izključno le s kmečkim perutninarstvom. Ker na Kranjskem z raznimi kokoškimi pasmami še ni pravih izkušenj, zato je treba izkušnje šele zbirati ter je vse ukrepe smatrati za začasne. Začasno se je določilo, da je povsod tam, kjer sloni perutninarstvo zgolj na pridelovanju jajec, razširjati italijansko jerebičarico in kot kokoš, ki je istočasno kolikortoliko dobra jajčarica ter obenem klavna žival, na Dolenjskem plimetko in sulmtalko, na Gorenjskem in v logaškem političnem okraju, vstevši pivsko pokrajino postojnskega političnega okraja, pa izključno plimetko. Glede kraških pokrajin Notranjske odbor tozadevno ni ničesar ukrenil, ker mora najprej dobiti pojasnila o sedanjem stanju tamošnjega perutninarstva. V svrhu informacij se je sklenilo še letos prirediti v Št. Jerneju perutninski semenj v zvezi s premovanjem.

Odbor je sklenil svoj program predložiti deželnemu odboru in glavnemu odboru kmetijske družbe ter oba zastopa prositi za denarno podporo.